

# Stavovi i mišljenja učitelja razredne nastave i studenata Učiteljskog fakulteta o zastupljenosti izvanučioničke nastave iz prirodoslovnog područja

---

**Bistrović, Maja**

**Master's thesis / Diplomski rad**

**2019**

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

*Permanent link / Trajna poveznica:* <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:020850>

*Rights / Prava:* [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

*Download date / Datum preuzimanja:* **2024-07-11**

*Repository / Repozitorij:*

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)



**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU**  
**UČITELJSKI FAKULTET**  
**ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

**MAJA BISTROVIĆ**

**DIPLOMSKI RAD**

**STAVOVI I MIŠLJENJA UČITELJA RAZREDNE**  
**NASTAVE I STUDENATA UČITELJSKOG**  
**FAKULTETA O ZASTUPLJENOSTI**  
**IZVANUČIONIČKE NASTAVE IZ**  
**PRIRODOSLOVNOG PODRUČJA**

**Zagreb, svibanj 2019.**

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU  
UČITELJSKI FAKULTET  
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE  
(Čakovec)**

**DIPLOMSKI RAD**

**Ime i prezime pristupnika: Maja Bistrović**

**TEMA DIPLOMSKOG RADA: Stavovi i mišljenja učitelja razredne nastave i studenata Učiteljskog fakulteta o zastupljenosti izvanučioničke nastave iz prirodoslovnog područja**

**MENTOR: dr. sc. Darinka Kiš-Novak, dipl. ing. biol. s ekol., prof. biol., v. pred.**

**Zagreb, svibanj 2019.**

## SADRŽAJ

ZAHVALA .....	4
SAŽETAK .....	5
SUMMARY .....	6
1. UVOD.....	7
2. IZVANUČIONIČKA NASTAVA .....	9
3. VRSTE IZVANUČIONIČKE NASTAVE.....	15
3.1. Nastavne posjete.....	15
3.1.1. Priprema nastavne posjete.....	16
3.1.2. Ostvarivanje i realizacija nastavne posjete .....	16
3.1.3. Evaluacija nastavne posjete .....	17
3.2. Nastava u prirodi .....	17
3.2.1. Etape nastave u prirodi.....	18
3.3. Školski izleti .....	20
3.4. Školske ekscurzije .....	21
3.4.1. Planiranje i pripremanje školske ekscurzije.....	22
3.4.2. Izvođenje školske ekscurzije.....	22
3.4.3. Vrednovanje školske ekscurzije.....	23
3.5. Zimovanje.....	23
3.6. Ljetovanje .....	24
3.7. Logorovanje.....	24
3.8. Terenska nastava .....	24
4. VAŽNOST IZVANUČIONIČKE NASTAVE PRIRODE I DRUŠTVA .....	26
5. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA NA TEMU ZASTUPLJENOST IZVANUČIONIČKE NASTAVE IZ PRIRODOSLOVNOG PODRUČJA .....	27

6. STAVOVI I MIŠLJENJA UČITELJA RAZREDNE NASTAVE I STUDENATA UČITELJSKOG FAKULTETA O ZASTUPLJENOSTI IZVANUČIONIČKE NASTAVE IZ PRIRODOSLOVNOG PODRUČJA .....	30
6.1. Cilj, problemi i hipoteze istraživanja .....	30
6.2. Uzorak istraživanja.....	30
6.3. Instrumenti istraživanja .....	35
6.4. Postupak .....	35
6.5. Obrada podataka.....	35
7. REZULTATI .....	36
7.1. Rezultati anketnog upitnika za učitelje.....	36
7.2. Rezultati anketnog upitnika za studente .....	39
7.3. Usporedba rezultata istraživanja s obzirom na ispitanike (studenti/učitelji)43	
8. RASPRAVA .....	61
9. ZAKLJUČAK .....	68
LITERATURA.....	69
10. PRILOZI .....	72
10.1. Prilog 1: Anketni upitnik za učitelje.....	72
10.2. Prilog 2: Anketni upitnik za studente .....	75
10.3. Prilog 3. Tablica 1. Pri organizaciji izvanučioničke nastave učitelji međusobno surađuju.....	78
10.4. Prilog 4. Tablica 2. Pri organizaciji izvanučioničke nastave učitelji se konzultiraju sa stručnim službama .....	78
10.5. Prilog 5. Tablica 3. Učitelji sami organiziraju izvanučioničku nastavu ..	79
10.6. Prilog 6. Tablica 4. Učitelji organizaciju izvanučioničke nastave prepuštaju turističkim agencijama.....	79
10.7. Prilog 7. Tablica 5. Prednosti izvanučioničke nastave (razvijanje timskog rada i bolje upoznavanje s učenicima i raznolikost sadržaja, dulje pamćenje sadržaja, učenje zabavnije učenicima, suradnja s profesorima izvan škole) su mnogostruke .....	79

10.8. Prilog 8. Tablica 6. Financijske mogućnosti roditelja, visoke cijene smještaja, previše posla oko organizacije izvanučioničke nastave, neodgovornost nekih učenika, nerazumijevanje i nezainteresiranost roditelja te nezainteresiranost samih učenika onemogućuju provođenje izvanučioničke nastave .....	80
10.9. Prilog 9. Tablica 7. Učitelj tijekom izvanučioničke nastave zadaje problem, a potom potiče cijeli razred na zajedničko pronalaženje rješenja zadanog problema .....	80
10.10. Prilog 10. Tablica 8. Učenici samostalno oblikuju istraživačke zadatke u izvanučioničkoj nastavi za druge učenike .....	81
10.11. Prilog 11. Tablica 9. Učenici u izvanučioničkoj nastavi samostalno rješavaju zadatke .....	81
10.12. Prilog 12. Tablica 10. Učenici samostalno istražuju tijekom izvanučioničke nastave .....	81
10.13. Prilog 13. Tablica 11. Učenici stječu nove spoznaje tijekom izvanučioničke nastave .....	82
10.14. Prilog 14. Tablica 12. Učitelji potiču učenike na rješavanje problemskih situacija koje su vezane uz svakodnevni život .....	82
10.15. Prilog 15. Tablica 13. Učenici tijekom izvanučioničke nastave PID u skupinama ili samostalno rješavaju problemske istraživačke zadatke .....	82
10.16. Prilog 16. Tablica 14. Učenici tijekom izvanučioničke nastave zaključuju o prirodnim i društvenim procesima i pojavama promatrajući pojave u PID .....	83
10.17. Prilog 17. Tablica 15. Učitelji učenicima tijekom izvanučioničke nastave zadaju zadatke koji zahtijevaju promatranje i opažanje promjena tijekom vremena i bilježenja uočenih promjena u neposrednoj stvarnosti.....	83
10.18. Prilog 18. Tablica 16. Učenici se tijekom izvanučioničke nastave služe različitim osjetilima pri spoznavanju pojava u prirodi .....	84
10.19. Prilog 19. Tablica 17. Učenici tijekom izvanučioničke nastave stječu nove spoznaje služeći se istraživačkim radom u neposrednoj stvarnosti .....	84
KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA .....	85
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA .....	86

## ZAHVALA

*Veliko hvala mentorici dr. sc. Darinki Kiš-Novak, dipl. ing. biol. s ekol., prof. biol., v. pred. koja mi je svojim znanstvenim i stručnim savjetima pomogla u izradi ovog diplomskog rada. Također se zahvaljujem učiteljima i budućim učiteljima razredne nastave koji su mi sudjelovanjem u istraživanju problematike ovog rada omogućili provođenje istraživanja.*

*Posebnu zahvalu upućujem svojoj obitelji i prijateljima koji su mi bili velika podrška tijekom cijelog školovanja pa tako i tijekom pisanja ovog rada.*

*Maja Bistrović*

## SAŽETAK

Izvanučionička se nastava temelji na učenju otkrivanjem, na iskustvenom učenju koje vodi do trajnog znanja, rasterećenju učenika te interdisciplinarnom pristupu sadržajima nastave. Takva nastava podrazumijeva uporabu primarnih izvora znanja, potiče promatranje, samostalna istraživanja, zaključivanje te praktično djelovanje učenika u neposrednoj stvarnosti. Planiranje i provođenje izvanučioničke nastave zahtjeva veliki angažman učitelja, stoga me zanimalo provode li učitelji takvu nastavu i koliko često (Borić i sur., 2010). Cilj provedenog istraživanja bio je ispitati stavove i mišljenja učitelja razredne nastave i studenata Učiteljskog fakulteta o zastupljenosti izvanučioničke nastave iz prirodoslovnog područja. U istraživanju je sudjelovalo 146 ispitanika, od toga 72 studenata Učiteljskog fakulteta te 74 učitelja razredne nastave. Rezultati su pokazali da je izvanučionička nastava iz prirodoslovnog područja prerijetko zastupljena. Godine radnog staža ne utječu značajno na organizaciju i provedbu izvanučioničke nastave iz prirodoslovnog područja. Budući i sadašnji učitelji smatraju da je izvanučionička nastava iz prirodoslovnog područja nešto češće zastupljena nakon uvođenja HNOS-a, no unatoč svemu trebalo bi je češće i detaljnije provoditi.

**Ključne riječi:** izvanučionička nastava, prirodoslovno područje, iskustveno učenje, razredna nastava



## **SUMMARY**

Outdoor teaching or field work is based on learning by discovery and through experience which then leads to a long-lasting knowledge, less obligations for students and interdisciplinary approach to teaching. This kind of teaching implies the use of primary sources of knowledge, it encourages observation, independent research, deduction and practical activities in students' immediate environment. Planning and implementing field work requires teachers to be very engaged and I was therefore interested whether teachers use this form of teaching and how often (Borić et al., 2010). The objective of the research was to examine the self-evaluation of the teachers and students at the Faculty of Teacher Education about how represented field work in Natural Sciences is. The research included 146 participants, 72 students at the Faculty of Teacher Education and 74 teachers of lower primary schools. The results have showed that there is not enough outdoor teaching in natural sciences. Furthermore the work experience does not significantly affect the organization and implementation of field work in natural sciences. Present and future teachers consider that field work was represented more after implementing HNOS, but despite all that is should be used more often.

**Key words:** outdoor teaching, field work, natural sciences, learning through experience, lower primary classes

## 1. UVOD

Priroda u sebi ima mnoštvo tajni i zagonetki koje dijete nastoji spoznati i otkriti. Uvijek je radoznalo i motri okoliš oko sebe, neprestano ga spoznaje, opisuje i istražuje. Upravo tako, ono stalno preustrojava i izgrađuje svoje spoznaje o okolišu dodavanjem nekih novih određenja prirodnim pojavama oko sebe. Od svoje najranije robi dijete je čvrsto povezano uz okoliš te mu zbog toga treba omogućiti da u svakidašnjem djelovanju spoznaje okoliš u kojem živi (De Zan, 1999).

Prema Nastavnom planu i programu (2006) jedan je od zadataka nastave Prirode i društva naučiti učenike znanstveno razmišljati kako bi mogli pravilno koristiti stečena znanja te propitivati svijet oko sebe. Cilj je poučavati znanja i umijeća koja će učeniku biti upotrebljiva u stvarnom svakodnevnom životu, a poučavanje će biti uspješnije ako učitelji razumiju okruženja u kojima će se ta znanja primjenjivati. Upravo takva, izvanučionička, istraživački usmjerena nastava omogućava učeniku veći transfer znanja, a time i ostvarivanje zadanih ciljeva učenja (Borić i sur., 2010). Nastava Prirode i društva svojim karakterom sadržaja, zadacima i dobi učenika razredne nastave zahtjeva da se jedan dio nastave izvodi izvan učionice, u neposrednoj stvarnosti. Na taj se način učenicima organizira i omogućuje neposredno promatranje prirodnih i društvenih pojava radi njihova upoznavanja. Veoma je važno učenike voditi izvan učionice kako bi u stvarnosti promatrali pojave, otkrivali i samostalno istraživali (Bezić, 1973). U nastavi Prirode i društva ima mnoštvo sadržaja koje učenici mogu samostalno učiti otkrivanjem i istraživanjem. Kako bi učenicima nastava postala zanimljivija i svela se na neki viši stupanj, potrebni su povremeni izlasci iz škole. Djeca vole promjene pa su zbog toga veoma motivirana za rad u nekim novim prilikama te je iz tog razloga potrebno organizirati nastavu i izvan učionice (Bezić, 1973). Škola treba biti mjesto za stjecanje znanja kroz postupke istraživanja, samostalnog otkrivanja i eksperimentiranja. Stoga se učenje u nastavi Prirode i društva zasniva na istraživanju i otkrivanju, odnosno na iskustvenom učenju. Upravo takva nastava, koja se temelji na istraživačkom učenju, usmjerena je razvijanju učenikovih vještina, sposobnosti i stavova (Borić, 2009). Ona učenicima postaje igra, avantura i snažno motivacijsko sredstvo za razvijanje novih iskustava. Kako kod učitelja, tako i kod učenika potiče kreativnost, obogaćuje ih novim iskustvima te im otvara svijet novih mogućnosti i ideja (Husanović-Pejnović, 2012). Učenicima je na taj način omogućeno stjecanje iskustava iz „prve ruke“ i

zbog toga im svako otkrivanje ostaje u trajnom pamćenju (Anđić, 2007). Uz to, svakako treba potaknuti i podržati i nastavnike, da prepoznaju vrijednost i važnost obrazovanja u okolišu. Učitelji bi učenje izvan učionice trebali doživljavati tako da se oni sami osjećaju motiviranima da to moraju raditi sa svojim učenicima (ur. Education Gazette, 2018).

Prema prijedlogu Nacionalnog kurikulumu nastavnoga predmeta Priroda i društvo (2016), znanja, vještine i stavovi stečeni u spomenutom predmetu trebali bi učeniku omogućiti razumijevanje svijeta i lakše snalaženje u istome. Isto možemo pročitati i u Nacionalnom okvirnom kurikulumu (2011) i Nastavnom planu i programu (2006).

Ovaj rad sastoji se od dva dijela. Prvi dio rada daje pregled izvanučioničke nastave s teorijskog aspekta. Definirana je izvanučionička nastava te vrste iste. Također, u ovom djelu rada je spomenuto nekoliko dosadašnjih istraživanja na tu temu. Drugi dio rada odnosi se na provedeno istraživanje o stavovima i mišljenju učitelja razredne nastave i studenata Učiteljskog fakulteta o zastupljenosti izvanučioničke nastave iz prirodoslovnog područja.

## 2. IZVANUČIONIČKA NASTAVA

Učenje i poučavanje o prirodi i društvu na otvorenim prostorima ili izvanučionička nastava sastavni je dio rada učitelja u osnovnim školama. Vrijednosti i značenje stjecanja iskustava na otvorenim prostorima i okolišu iz neposredne blizine, odnosno sudjelovanje u aktivnostima te iskustva iz *prve ruke* mogu biti snažan čimbenik motivacije i interes učenika kao i učitelja za takvo učenje (Anđić, 2007). U svom se početku, odgojno-obrazovni rad odvijao u prirodi, na otvorenom prostoru. J.J. Rousseau, J.A. Komensky i I. Locke zalagali su se za povezivanje učenja u učionici s pojavama u neposrednom učenikovu okruženju. Učenike bi trebalo voditi izvan učionice kako bi u stvarnosti doživjeli polja i šume, brda i doline, tvornicu i radionicu – da vide kako što nastaje i kako se što radi (De Zan, 1999). Veoma je važno da djeca uče izvan tradicionalne učionice i da se uključe u aktivnosti na otvorenom kroz školski kurikulum (Waite, 2017).

Bez obzira na mjesto i vrijeme trajanja, svu nastavu ustrojenu izvan učionice možemo nazvati izvanučioničkom nastavom. Izvanučionička nastava Prirode i društva sastavni je dio nastavnog rada učitelja u osnovnim školama. Učenje i poučavanje izvan razreda ima niz bitnih značajki: lokaciju, motivaciju i tematiku (Husanović-Pejnović, 2012).

Takva nastava podliježe određenim zakonitostima te se zbog toga ne rado izvodi u nižim razredima osnovnih škola. Kada se i realizira često dolazi do neispunjavanja osnovnih zakonitosti nastavnog rada na otvorenim prostorima uz nedostatno razvijene zadatke i ciljeve, neispunjenu svrhu, nerazrađene metode i oblike rada na otvorenom i sl. (Anđić, 2007). Prema prijedlogu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa o uvođenju novog Hrvatskog Nacionalnog Obrazovnog Standarda za osnovnu školu (HNOS–a), HNOS će omogućiti znatno kvalitetniju i učinkovitiju realizaciju izvanučioničke nastave. Preporuka je da se poveća udio izvanučioničke terenske nastave koja će se specificirati temeljem prijedloga predmetnih povjerenstava, a osim terenske nastave pojedinih predmeta utjecati će se i na razvijanje cjelodnevni interdisciplinarnih projekata te suradnje učitelja u realizaciji terenske nastave (HNOS, 2005). Obzirom na to, izvanučionička nastava, posebice nastava Prirode i društva na otvorenim prostorima, predstavlja neizostavan čimbenik i platformu za primjenu navedenih zahtjeva (Anđić, 2007).

Borić (2009) navodi kako se suvremena nastava Prirode i društva zalaže za aktivnu izvanučioničku nastavu u kojoj učenici vlastitim naporima stječu znanja. Upravo u takvoj nastavi učenik samostalno otkriva poput znanstvenika. Takvim oblikom nastave učeniku je omogućena nastava utemeljena na procesu poučavanja umjesto isključivo na predavanju i tako ga se rasterećuje sadržajima enciklopedijskog značenja (Borić, 2009).

Neke od prednosti izvanučioničke istraživačke nastave:

- usmjerena je na razvijanje vještina i sposobnosti, stavova, vrijednosti i navika,
- učenika vodi prema stvaralaštvu te potiče znatiželju,
- kod učenika razvija kritičan odnos,
- učeniku omogućava ostvarivanje iskustvenog učenja koje vodi do trajnog znanja,
- korelacija nastavnih sadržaja i različitih nastavnih predmeta,
- rasterećuje učenika (Borić, 2009).

Organizacija i provedba izvanučioničke nastave je vrlo složena te ima niz rješenja na koja utječe niz međuovisnih čimbenika. Kako unutar škole tako i izvan nje. Unutar škole su to ravnatelj, učenici i učitelji, dok su to izvan škole roditelji, predstavnici lokalne vlasti, udruga, ustanova, proizvodnih organizacija, ljudi određenih zanimanja i dr. (Husanović-Pejnović, 2012).

Priprema izvanučioničke nastave vrlo je opsežna te najveću ulogu u njezinoj provedbi ima sam učitelj koji mora: proučiti nastavni program, razraditi plan djelovanja, dogovoriti se sa suradnicima na terenu, uskladiti ideje s nastavnim programom, upoznati se s terenom, razraditi kalendar, odrediti ciljeve i zadatke, razraditi financijsku konstrukciju, pripremiti učenike (radom na tekstu, izvorima, kartama...), obavijestiti roditelje i dobiti njihov pristanak, organizirati put (prijevoz, logistika, muzeji, dvorci, nacionalni parkovi...), predvidjeti oblike i metode rada na terenu, pripremiti radne materijale za učenike (izvore, radne listove, nastavna sredstva i pomagala), dogovoriti vrjednovanje, predvidjeti eventualne poteškoće, uobličiti završnu prezentaciju, izložbu, plakate, zbirku, spomenar, dnevnik i sl., evaluacija postignutih rezultata (Husanović-Pejnović, 2012).

De Zan (1999) ističe da znanje mora biti posljedica vlastitog opažanja i razmišljanja, a učenje mora imati karakter pronalaženja i otkrivanja. Upravo to je učenicima omogućeno prilikom ostvarivanja izvanučioničke nastave. Između činjeničnog znanja i mogućnosti da ta znanja primijenimo u potrebitoj situaciji je velika razlika. Istraživačku nastavu Prirode i društva poželjno je provoditi izvan učionice u neposrednoj stvarnosti. Ponekad pojedine nastavne metode i zatvoreni prostor učionice guše djetetovu želju za upoznavanje svijeta i njegovu uzbuđenost za susret s nečim novim (Borić i sur., 2010).

Kako navodi De Zan (1999) temeljno pravilo prilikom izvođenja izvanučioničke nastave je da učenici živa bića i pojave u izvornoj stvarnosti promatraju u svezi s okruženjem u kojem žive i u kojem se pojave događaju.

Izvanučionička nastava je primjer kako se svakodnevna nastava može osuvremeniti. Nastavni sadržaji koji su učenicima teški i nezanimljivi postaju kroz izvanučioničku nastavu vidljivi, opipljivi, interesantni i kao takvi lakše se pamte (Lukša i sur., 2009).

Učenje izvan učionice učenicima omogućuje kritičko promatranje, razumijevanje i međusobne ovisnosti ljudi i prirode, ali i proučavanje znanstvenih načela, upoznavanje kulturne baštine i drugo. Ono je utemeljeno na iskustvu djece te potiče kritičko mišljenje i samostalnost. Učenicima je u prirodi omogućeno učenje cjelovitim doživljajem i razumijevanjem životnih i nastavnih sadržaja u neposrednoj stvarnosti. Učenicima se omogućava promatranje prirodnih promjena i uočavanje određenih uzročno – posljedičnih odnosa, ukazuje se na važnost zaštite prirode i aktivno uključuje učenike u konkretne akcije (Stella, 2000).

Izvanučioničkom nastavom ostvarivat ćemo povezivanje, suradništvo i prijateljstvo među učenicima. Ovdje je važno spomenuti i suradničko učenje koje omogućuje održavanje uspješne nastave, a prema Brüningu i Saumu (2008) ostvaruje se u tri faze: razmisli – razmijeni – prezentiraj. Kada se učenici uključe u grupne napore usmjerene na poboljšanje škole, zajednice ili društva, razvija se osjećaj međusobne ovisnosti i odanosti toj instituciji (Hoffman i sur., 2007).

Prednosti suradničkog učenja su mnogostruke, kako na području usvajanja znanja, tako i na području razvoja socijalnih odnosa.

Neke od prednosti suradničkog učenja, a time i rezultati istoga su:

- bolji uspjeh i produljeno pamćenje,

- češće razmišljanje višeg reda te razvoj kritičkog i kreativnog mišljenja,
- veća motiviranost za učenje,
- bolja komunikacija među učenicima i razvoj iste,
- razvoj socijalnih vještina,
- pozitivniji stav prema školi,
- veće samopouzdanje i razvoj demokratskih vještina,
- povezivanje otvorenog i problemskog sustava s osobnom radoznalošću, istraživačkim i poduzetničkim duhom,
- postavljanjem konkretnih zadataka koje uključuju praktičan rad, učenici razvijaju spretnost i psihomotorne vještine (Reić-Ercegovac i Jukić, 2008; Terhart, 2001; Brünig i Saum, 2008; Kadum-Bošnjak, 2012; Mattes, 2007b; Jensen, 2003; Klippert, 2001).

Različiti autori ističu suradnju među učenicima, a ona se itekako može postići izvanučioničkom nastavom. Samim time učenicima omogućujemo rad bez prisile, užitak i zadovoljstvo, učenje uz smijeh, rekreaciju i igru (Husanović-Pejnović, 2012). Spominjući igru kao dio nastavnog procesa, valja naglasiti da su igre djeci veoma važne te da njihovom primjenom djeca uče na lakši i zabavniji način. Igra se lako može uključiti u nastavni predmet Priroda i društvo te se time omogućuje slobodno i kreativno izražavanje djece (Mattes, 2007a).

Učenje kroz igru možemo povezati s učenjem putem otkrivanja, iskustvenim i istraživačkim učenjem. Učenje putem otkrivanja potiče motivaciju kod učenika te će pridonijeti interesu učenika za daljnje samostalno istraživanje vlastite okoline (Matijević i Radovanović, 2011). Nastava temeljena na iskustvenom učenju, omogućava cjeloviti razvoj svih kognitivnih, socijalnih, emocionalnih i tjelesnih sposobnosti učenika, odnosno učenje glavom, srcem i rukama (Terhart, 2001).

Budući da su iskustva učenika izvan učionice značajan dio kolegijalnog iskustva učenja, imperativ učenja učenika treba biti pokušaj integriranja tih vanjskih iskustava s iskustvom u učionici (Seidman i Brown, 2006). Iskustveno učenje karakterizira to da subjekt koji uči, sudjeluje i organizira proces učenja te da temeljem iskustva slobodno oblikuje odgovore na određenu situaciju (Matijević i Radovanović, 2011). U izvanučioničkoj nastavi učenike stavljamo u situaciju da oni samostalnim istraživanjem dolaze do novih spoznaja i zaključaka te tako uče putem istraživačkog

učenja (Bognar i Matijević, 2002). Pozitivne strane istraživačke nastave su mnogobrojne. Ona je učenicima zanimljiva, potiče kreativnost i aktivno sudjelovanje, stvara povjerenje, a rezultira time da učenici rado i s veseljem pohađaju nastavu (Borić, 2009).

Izvanučionička nastava vrlo je važna jer učenici izgrađuju svoje znanje na temelju interakcija u koje stupaju s okolišem. Neposredni doživljaj je bolji, jasniji, trajniji što je više osjetilnih kanala učenik primijenio pri doživljaju. Izlaskom iz učionice treniramo osjetila u učenika, a oni samim time uspostavljaju kontakt s okolišem, obogaćuju svoj život, a često ih osjetila upozoravaju na opasnost (Husanović – Pejnović, 2012). Organizacija izvanučioničke nastave vrlo je složena i odgovorna te je zbog toga potreban koordinirani timski rad, ali i posebna edukacija učitelja (Husanović-Pejnović, 2012).

Učenici su veoma radoznali te tu radoznalost možemo koristiti kao motivaciju za rad, za rješavanje problema. Učenici mogu izvoditi eksperimente, pokuse, mogu modelirati, graditi, saditi, kopati, čistiti, prikupljati i sl. Stvaranjem radnih navika učenici stječu samopouzdanje, iz kojega proizlazi osobno zadovoljstvo koje potiče unutarnju motivaciju kod učenika (Husanović-Pejnović, 2012).

Praktičnim radom učenici se uvode u prirodoslovske metode i postupke otkrivanja i dolaženja do novih spoznaja jer to zahtjeva suvremena početna nastava prirodoslovlja. Na taj način učenici stječu znanja o širem okolišu, u kojem uočavaju suodnose između prirodnih i društvenih objekata te se prema tome orijentiraju (Husanović-Pejnović, 2012).

U izvanučioničkoj je nastavi svakako vrlo važna uloga učitelja. Učitelj je dužan osmisliti izazovne zadatke i aktivnosti za učenike uvažavajući metodičke spoznaje o izvanučioničkoj istraživačkoj nastavi (Borić i sur., 2010). Učitelj je kreator nastave te važan nositelj odgojno-obrazovnog procesa. S obzirom na to kako stavovi utječu na ponašanje pojedinca prema predmetima, bićima i situacijama upravo su nas zato i zanimali stavovi učitelja razredne nastave i studenata Učiteljskog fakulteta o zastupljenosti izvanučioničke nastave iz prirodoslovnog područja (Borić i sur., 2010).

Izvanučionička nastava podijeljena je na više vrsta. De Zan (1999) predlaže podjelu izvanučioničke nastave na izlete, ekskurzije, odlaske u kina, kazališta, galerije i



druge ustanove, terensku nastavu, školu u prirodi i druge slične organizirane oblike poučavanja i učenja izvan škole. Prema njemu školski izleti, školske ekskurzije, terenska nastava te program poznat kao škola u prirodi najčešće su prisutni u našim školama.

Skok (2001) s druge strane predlaže podjelu izvanučioničke nastave na nastavne posjete, nastavu u prirodi, školske izlete, školske ekskurzije, ljetovanja, zimovanja, logorovanja, te terensku nastavu. Upravo je po toj podijeli u nastavku rada definirana svaka od vrsta izvanučioničke nastave.

### **3. VRSTE IZVANUČIONIČKE NASTAVE**

Prema Skoku (2001), nastava je planski osmišljen i organizirano vođen odgojni i obrazovni proces u kojem se ostvaruju i neki odgojni zadaci, a zadaća organiziranja pripada učitelju.

Učitelji i učenici imaju veliki izbor pri odabiru mjesta izvođenja nastave. Prednost se daje izvanučioničkoj nastavi jer je bolje i svrsishodnije ako učenici mogu nešto spoznati na otvorenim prostorima. Odabir mjesta rada često ovisi o učiteljevim stavovima, što je pogrešno, jer bi na izbor mjesta rada zapravo trebali utjecati interesi i potrebe učenika (Bognar i Matijević, 1993).

Izvanučionička nastava su sve one vrste nastave koje se ostvaruju izvan učionice, na otvorenom. Prema Skoku (2001) to su: nastavne posjete, nastava u prirodi, školski izleti, školske ekskurzije, ljetovanja, zimovanja, logorovanja i terenska nastava.

Podjela Skoka (2001) ne odgovara našem odgojno-obrazovnom sustavu jer ljetovanja, zimovanja i logorovanja u njemu zapravo ni ne postoje, barem se ja nikada do sada nisam s time susrela.

#### **3.1. Nastavne posjete**

U svom radu, Skok (2001) navodi da nastavnim posjetima smatramo sve vrste nastave i organiziranog učenja izvan učionice, koje traju od nekoliko školskih sati do jednog dana, a ostvaruju se pod neposrednim vođenjem nastavnika i suradnika, u školskom dvorištu i u blizini škole. S druge strane, De Zan (1999) navodi kako nastavnim posjetom smatramo nastavu u neposrednoj okolini škole, obrađuje se jedna nastavna jedinica u trajanju od nekoliko minuta, jednog ili dvaju nastavnih sati. Uz to, navodi kako je metodička i tehnička priprema za ustrojavanje posjeta slična i pripremanju nastave u učionici ili školskom vrtu. Ovdje se naglasak stavlja na obogaćivanje sadržaja u izvanučioničkoj nastavi te je moguća i poželjna uloga vanjskih suradnika koji dolaze na izvanučioničke terene – u posjete učenicima. Kako se posjete utemeljuju na ciljevima i zadaćama nastavnih planova i programa, upitno ih je tretirati nastavnim posjetima. Mogu se smatrati vrstom izvanučioničke nastave koja je integralni dio poludnevne ili cjelodnevne nastave. Priprema za nastavnu posjetu počinje u učionici. Isto tako nakon povratka u učionicu ili u iznimnim slučajevima, odmah narednog dana vrši se analiza uspjeha nastavnog posjeta

(dojmovi, zapažanja, komentari, pitanja, objašnjenja, prosudbe, zaključci) u kojoj sudjeluju učenici, učitelj i suradnici. Svojim izlaskom izvan učionice, učenici, učitelj i njegovi suradnici u toj nastavnoj jedinici, mogu posjećivati: školski vrt, prirodne objekte, gospodarske objekte, komunalne objekte i ustanove, kulturne institucije te ostala mjesta i osobe koji mogu biti izvori znanja u neposrednoj stvarnosti (Skok, 2001).

### **3.1.1. Priprema nastavne posjete**

U odgojno-obrazovnom procesu, bez obzira gdje se ostvaruje, postoje tri temeljne etape, a to su:

- priprema,
- neposredno ostvarivanje ili realizacija,
- evaluacija ili procjena vrijednosti sadržaja koji su ostvareni.

Bez obzira što svaka odgojno-obrazovna etapa ima i svoje podetape i didaktičke specifičnosti izvanučioničke nastave, nastavna je posjeta istodobno jedna didaktička cjelina, koja također počinje pripremanjem, a završava evaluacijom samog čina realizacije (Skok, 2001).

Skok (2001) navodi da priprema nastavne posjete traje znatno duže nego što nam se čini. Vrijeme pripremanja za izvanučioničku nastavu počinje godišnjim planiranjem i programiranjem – godišnjim odabirom nastavnih sadržaja te mjesta i načina ostvarivanja, kao i određivanjem materijalnih uvjeta i drugih pretpostavki.

### **3.1.2. Ostvarivanje i realizacija nastavne posjete**

Ostvarivanje ili realizacija nastavne posjete također ima tri podetape, a to su:

- izlazak učenika izvan učionice, tj. odlazak na mjesto ostvarivanja nastavne posjete;
- glavni dio realizacije nastavne posjete (počinje odgojno-obrazovnim procesom – početak ostvarivanja nastavne jedinice);
- povratak učenika s terena u školu, čime završava središnja etapa nastavne posjete (Skok, 2001).

### **3.1.3. Evaluacija nastavne posjete**

Nastavna posjeta završava se etapom evaluacije odgojno-obrazovnog procesa izvanučioničke nastave. U toj se završnoj etapi procjenjuje pedagoški učinak za vrijeme trajanja nastavne posjete na terenu. Ovdje sudjeluju svi subjektivni čimbenici koji su sudjelovali u planiranju i ostvarivanju nastavne posjete (Skok, 2001).

### **3.2. Nastava u prirodi**

Nastavom u prirodi smatra se prigodni i organizirani odgojno-obrazovni proces s ograničenim trajanjem, koji se ostvaruje u zdravom prirodnom okruženju. Svrha je što učinkovitije ostvarivanje nastavnog plana i programa, a posebice iz prirode i društva te tjelesne i zdravstvene kulture (Skok, 2001).

De Zan (1999) navodi kako se škola u prirodi kod nas najčešće ustrojava za učenike jednog razreda i to izvan mjesta boravka u trajanju od jednog do dva tjedna. Škola u prirodi je poseban oblik odgojno-obrazovnog rada gdje se stječu nova znanja o prirodi u prirodi. Učenici doživljavaju neposrednu stvarnost, uočavaju uzročno-posljedične veze, usvajaju nova znanja te upravo na taj način razvijaju logičko razmišljanje (Kanižaj, 2001). Zajednički život od sedam dana učenicima omogućuje bolje međusobno upoznavanje, razvijanje i stvaranje prijateljstava. Situacije u kojima se nalaze, učenike potiču na samostalnost, brigu o provođenju higijenskih navika te na razvijanje kulture ophođenja i razvijanje radnih navika (Kanižaj, 2001). Prilikom izvođenja škole u prirodi između učitelja i učenika se razvija osobito prisan i topao odnos. Zajedničkim dogovaranjem i planiranjem razvijamo samostalnost i kreativnost kod učenika. Učenici su sigurniji u sebe, a dulja odvojenost od roditelja im ne predstavlja poteškoću. Upravo zbog toga je škola u prirodi jednako važna za učenike iz gradskih kao i seoskih škola (Kanižaj, 2001).

Nastava u prirodi je specifičan i jedan od najsloženijih odgojno-obrazovnih procesa koji je namijenjen učenicima koji žive u gradovima i drugim industrijskim središtima i svima ostalima koji imaju za boravak u prirodi (na morskoj obali, u planini, u šumi) izrazite zdravstvene i pedagoške potrebe. Nastava u prirodi puna je iznenađenja, didaktičko-metodičkih izazova koje treba iskoristiti za unapređivanje nastave i stvaranje inovacija, a posebno treba razvijati interes za istraživanje kod učenika.

Dominantno mjesto svakako treba dati i odgoju za očuvanje okoliša, davanje pomoći drugima te razvijanju vještina za snalaženje u prirodi (Skok, 2001).

Cilj nastave u prirodi jest povezivanje teorijskog s praktičnim i terenskim obrazovanjem.

Neki od zadataka nastave u prirodi su:

- poboljšanje zdravlja, fizičkih i funkcionalnih sposobnosti učenika,
- osposobljavanje učenika za samostalno učenje,
- razvijanje zdravstvene kulture i higijenskih navika učenika,
- produbljivanje i proširivanje stečenog znanja neposrednim promatranjem i doživljavanjem u prirodi,
- razvijanje ljubavi prema prirodi i razvoj svijesti o potrebi zaštite prirode,
- upoznavanje i prilagodba života u kolektivu,
- osposobljavanje za prikupljanje prirodnih materijala,
- upoznavanje kulturno-povijesnih znamenitosti,
- razvijanje radoznalosti za pojave i događaje svuda oko nas i drugo (Husanović-Pejnović, 2012).

Kanižaj (2001) navodi neke od zadaća nastave u prirodi, a to su:

- obrada nastavnih sadržaja u neposrednoj prirodnoj i društvenoj okolini te njihova primjena u svakodnevnom životu,
- učenje uz zabavu i igru,
- zajednički život u kolektivu,
- isticanje pravilnog odnosa prema učiteljima, osoblju odmarališta i vršnjacima te drugo.

Budući da su učenici odvojeni od obitelji treba ih poticati da traže pomoć od učitelja i voditelja ako su fizički i emocionalno uznemireni te ako se osjećaju zanemarenima (Husanović-Pejnović, 2012).

### **3.2.1. Etape nastave u prirodi**

Nastava u prirodi je jedan od najsloženijih odgojno-obrazovnih procesa. Sve njezine etape treba proučavati sustavno, detaljno i cjelovito. Nastava u prirodi ima tri osnovne etape: pripremu, izvođenje i evaluaciju (Skok, 2001).

### 3.2.1.1. Priprema nastave u prirodi

Priprema nastave u prirodi počinje donošenjem godišnjeg plana škole u kojem je predviđeno mjesto, vrijeme i uvjeti izvođenja nastave u prirodi (Skok, 2001). Prije nego škola počne pripremati učenike za nastavu u prirodi, roditelji moraju dati svoje pravovaljane izjave. Neposredno pripremanje učenika počinje tjedan dana prije samog putovanja (Skok, 2001) dok s druge strane Kanižaj (2001) navodi kako pripreme trebaju početi najmanje petnaest dana prije polaska. Priprema učenika obuhvaća: upoznavanje s cjelokupnim putovanjem i mjestima kroz koja će se putovati, pravilima ponašanja za vrijeme putovanja te boravka na odmoru i detaljno upoznavanje s kućnim redom kako u samoj zgradi tako i u okolišu (Skok, 2001). Budući da se većina učenika prvi put odvaja od obitelji na dulje razdoblje, priprema učenika za nastavu u prirodi treba biti u toplom emocionalnom ozračju (Husanović-Pejnović, 2012). Učitelj će se stoga morati naći i u ulozi roditelja (Kanižaj, 2001). Učitelj mora s učenicima uspostaviti komunikaciju, saslušati njihova pitanja te uzimati u obzir učeničke želje i interese (Husanović-Pejnović, 2012).

Isto tako, pripremanje nastavnika za nastavu u prirodi ključni je dio cjelokupnog pripremanja za uspješno ostvarivanje planiranog cilja i neposrednih zadataka nastave u prirodi (Skok, 2001). Uz stručno i pedagoško-psihološko obrazovanje, učitelj svakako mora imati i oblikovane pozitivne crte svoje ličnosti. Uz to, učitelj bi trebao imati naglašeno zanimanje za proučavanje prirode i valjanu ekološku kulturu, spremnost da se u svim situacijama stavi na raspolaganje učenika, razvijeno divergentno mišljenje, originalnost i kreativnost, organizacijske sposobnosti te educiranost za voditelja ekoloških radionica (Husanović-Pejnović, 2012).

### 3.2.1.2. Izvođenje nastave u prirodi

Kako je nastava u prirodi po modelu internatskog tipa, puna izazova uz sve subjektivne čimbenike nastave, a posebno za učenike, praćenje ostvarivanja odgojno-obrazovnog programa za vrijeme nastave u prirodi trebalo bi usmjeriti na tri temeljna aspekta: pedagoški, zdravstveni i socijalni (Skok, 2001).

Poželjno je da učenici vode svoj *dnevnik nastave u prirodi* u kojem registriraju svoje dojmove, utiske te zapažanja o nastavi u prirodi u pismenim i likovnim izrazima, čime se ujedno i potiče učenikova kreativnost (Skok, 2001).

### *3.2.1.3. Evaluacija nastave u prirodi*

Povratkom učenika i nastavnika u školu završava etapa izvođenja nastave u prirodi te počinje posljednja etapa toga specifičnoga kurikulumu – evaluacija. Tada treba dati procjenu uspješnosti ostvarivanja nastave u prirodi. Iskustva, pouke i zaključke sa svim podacima treba koristiti u daljnjem radu kako se ubuduće izbjegli eventualni propusti i promašaji te kako bi na temelju stečenih iskustava unaprijedili odgojno-obrazovni program i izvedbu nastave u prirodi u narednom razdoblju (Skok, 2001).

Tijekom nastave u prirodi učitelji imaju priliku bolje upoznati svoje učenike u raznovrsnim životnim situacijama, što u velikoj mjeri može utjecati na ocjenjivanje i procjenjivanje njihova rada i vladanja. Stoga je na učitelju velika odgovornost da sve mogućnosti koje pruža nastava u prirodi pravilno iskoristi kako bi ovaj zajednički boravak ostao u trajnom sjećanju, kako učenicima tako i učiteljima (Kanižaj, 2001).

### **3.3. Školski izleti**

Školski izleti su vrsta izvanučioničke nastave, čija organizacija ovisi o cilju, zadaćama i sadržaju, a najviše o udaljenosti mjesta u kojega se od škole putuje. U pravilu se organizira u poludnevnom ili jednodnevnom trajanju, to jest bez noćenja (Skok, 2001). Prema De Zanu (1999), izletom označavamo poludnevne odlaske izvan školskih prostora kako bi učenici upoznali sadržaje jedne nastavne jedinice ili više njih. Navodi kako je priprema školskih izleta metodički i tehnički složenija od pripreme nastavnih posjeta zato što uz motivacijsku i spoznajnu sadrži i rekreacijsku sastavnicu.

Vladimir Findak naglašuje važnost školskih izleta u osnovnoj školi te se zalaže za njihovo dosljedno provođenje u svim godišnjim dobima (Skok, 2001). Navodi kako su izleti korisni organizacijski oblici rada, sa zdravstvenog, obrazovnog i odgojnog aspekta. Upoznavanje i boravak u prirodi vrlo povoljno utječu na učenike. Kako bi učenici doživjeli prirodu u njezinom pravom izdanju, predviđeno je da se u toku školske godine moraju organizirati i provesti tri izleta u različitim godišnjim dobima: u jesen, zimi i u proljeće (Skok, 2001).

### 3.4. Školske ekskurzije

Prema Skoku (2001), školska ekskurzija je organizirani oblik izvanučioničke nastave te je to u odnosu na klasično učenje u školi, izbjivanje iz uobičajenih tijekova u nove, nesvakidašnje načine učenja i poučavanja.

De Zan (1999) navodi kako je školska ekskurzija kraće ili duže putovanje sa kulturnom, znanstvenom, športskom ili zabavnom svrhom koja sa sobom nosi zadaću da učenici na izvornoj stvarnosti spoznaju predmete i pojave koje proučavaju u školi.

Autori različito tumače školske ekskurzije. Vladimir Poljak navodi kako je to oblik nastave na različitim mjestima udaljenim od školske zgrade radi neposrednog proučavanja nastavnih sadržaja na primarnim izvorima, koji se inače ne bi mogli proučavati u učionici na sekundarnim izvorima. S druge strane, Krešimir Bezić ističe kvalitetu konkretnih dužnosti na školskim ekskurzijama (higijeničari, vodiči, grupovođe, redari, čuvari oruđa i sl.) koje pridonose formiranju radnih navika i odgovornosti u radu (Skok, 2001).

Školska ekskurzija razlikuje se od školskih izleta po trajanju. Dok su školski izleti poludnevni i jednodnevni, bez noćenja, školske ekskurzije su dvodnevne i višednevne s noćenjem, a samim time imaju i veći sadržaj te složeniju didaktičku strukturu (Skok, 2001). Bezić (1973) navodi da obzirom na vrijeme, ekskurzije mogu biti: jednosatne, višesatne, poludnevne, cjelodnevne te višednevne ekskurzije koje su veoma rijetke.

S obzirom na mjesto gdje se izvode, ekskurzije mogu biti: u prirodi, u proizvodne radne organizacije, u druge radne organizacije i ustanove npr. pošte, željezničke stanice, bolnice i dr. te u kulturne ustanove. S obzirom na cilj razlikujemo: odgojno-obrazovne ekskurzije, zabavno-rekreativne te kombinirane u koji se i uči i zabavlja. S obzirom na sadržaj mogu biti: biološke, geografske, povijesne. U praksi se ove vrste ekskurzija najčešće kombiniraju (Bezić, 1973). Obično se izvode takve nastavne ekskurzije na kojima se primjenjuje stečeno znanje, upoznaje novi nastavni sadržaj, a isto tako se s ekskurzije u školu donosi materijal za daljnje proučavanje (De Zan, 1999). Na koju vrstu ekskurzije će učenici ići određuje sam nastavnik, ovisno o prilikama u kojima se radi (Bezić, 1973). Planiranje i ustrojavanje školske ekskurzije je najslabije te se ono s lakoćom može primijeniti na posjete i izlete u



nastavi prirode i društva (De Zan, 1999). Nastavna ekskurzija ima veliku važnost jer se predmeti spoznavanja nalaze u svom prirodnom okruženju ili pak mjestu proizvodnje (De Zan, 1999).

### **3.4.1. Planiranje i pripremanje školske ekskurzije**

Pripremanje školske ekskurzije započinje donošenjem godišnjeg plana rada škole. S pripremom treba započeti najmanje šest mjeseci prije izvođenja, a neposredno prije izvođenja ekskurzije treba konkretizirati sve zadatke i uloge subjektivnih čimbenika u ekskurziji, ispitati objektivne uvijete na terenu te dijagnosticirati stanje i odnose kod učenika (Skok, 2001). Stoga, pripreme za školsku ekskurziju zahtijevaju mnogo vremena. Ne mogu se izvoditi u svako doba dana ni godine, a velik broj učenika učitelju otežava rad, na koje on troši mnogo vremena te se izvan učionice učenici teže usredotočuju na objekt spoznavanja (De Zan, 1999).

Pripremanje školske ekskurzije možemo podijeliti na dva dijela: opće pripremanje i konkretno pripremanje. Opće pripremanje obuhvaća prikupljanje informacija i ponuda, informiranje učenika te informiranje roditelja učenika, dok konkretno pripremanje za školsku ekskurziju obuhvaća pismeno informiranje učenika i roditelja o školskoj ekskurziji te potpisivanje ugovora između škole i turističke agencije (Skok, 2001).

Bilo bi dobro da nastavnik prije sam posjeti mjesto kamo će voditi učenike kako bi se mogao dobro pripremiti te predvidjeti sve okolnosti u kojima će se izvesti (Bezić, 1973). Nastavnik učenicima mora objasniti cilj ekskurzije jer samo tako njihova pažnja može biti usmjerena na ono što želimo promatrati. Kako bi se pojačala motivacija i koncentracija kod učenika, treba im dati cilj i dobro ih motivirati (Bezić, 1973). Najveći dio posla u pripremanju ekskurzije treba obaviti nastavnik. Da bi to uspješno i završio, najbolje je da sve elemente zabilježi, kako ne bi zaboravio neku važnu stvar (Bezić, 1973).

### **3.4.2. Izvođenje školske ekskurzije**

Na školskoj ekskurziji pedagoška moć razrednika i ostalih nastavnika koji putuju s učenicima mora doći do punog izražaja. Na školskoj ekskurziji nastavnici moraju danonoćno brinuti o učenicima, pomno pratiti, registrirati i odmah rješavati svaki pedagoški problem u svakoj situaciji, učenicima treba ispuniti svaki trenutak

pozitivnim i interesantnim pedagoškim sadržajima, stvarati svoju vlastitu metodologiju koju zahtijevaju učenici i objektivni uvjeti u kojima se školska ekskurzija ostvaruje (Skok, 2001).

### **3.4.3. Vrednovanje školske ekskurzije**

Vrednovanje je potrebno provesti odmah nakon izvođenja i to u roku od nekoliko dana. Provodi se na dvije razine. Na razini razrednog odijela te na razini cijele škole. U vrednovanju školske ekskurzije trebaju sudjelovati svi učenici, svi nastavnici i drugi subjektivni čimbenici koji su sudjelovali u etapi pripremanja i izvođenja iste (Skok, 2001). Prema Skoku (2001) ta završna etapa ima i svoje podetape i to su: iznošenje dojmova učenika, podnošenje izvještaja, sinteza te prezentacija postignutih i sistematiziranih rezultata, uspomena i doživljaja s ekskurzije. Uspješnost školske ekskurzije se na kraju provjerava znanjem. Nastavnik mora utvrditi koliko su i kako učenici naučili kako bi mogao poduzeti odgovarajuće mjere da se isprave greške te da se dopune praznine za buduće školske ekskurzije (Bezić, 1973).

### **3.5. Zimovanje**

Skok (2001) navodi kako je zimovanje odgojna i obrazovna aktivnost djece i mladeži koja se organizira za vrijeme zimskih školskih praznika. Provodi se u mjestima gdje su za te sadržaje posebno prilagođeni objekti i ostali prostori. Zimovanje se preporuča provoditi već od prvog razreda osnovne škole. Oblik izvanučioničke nastave zimovanje, od izuzetne je važnosti provoditi s djecom koja žive u gradovima, a stanuju u blizini škole te koja osim šetnje po gradu nemaju prilike hodati niti boraviti u prirodi (Skok, 2001).

Vladimir Findak navodi kako je zimovanje oblik organiziranog boravka u prirodi, i to najčešće u planinama (na snijegu), a može se provoditi i u primorskim krajevima (u predjelima bez snijega) (Skok, 2001).

Mogućnosti mjesta u kojem se provodi zimovanje uvelike utječe na sadržaj aktivnosti na zimovanju. To prije svega mogu biti zimske aktivnosti učenika (skijanje, pješaćenje i druge zimske aktivnosti), a osim toga poželjno je za učenike planirati i ostvarivati druge aktivnosti koje su vezane uz školu (učenje stranih jezika,

planinarska škola, učenje sviranja na nekom glazbenom instrumentu) i slično (Skok, 2001).

### **3.6. Ljetovanje**

Kao što se zimovanje organizira u svrhu odmora učenika za vrijeme zimskih školskih praznika, tako se ljetovanje organizira za vrijeme ljetnih školskih praznika i to izvan mjesta boravka. Ljetovanje je višednevni boravak u prirodi u onim klimatskim uvjetima koji su najpotrebniji za zdravlje djece, a to su najčešće na moru i u planini. Program rada na ljetovanju trebao bi se sastavljati od nekih sportsko-rekreacijskih aktivnosti uz vodu i u vodi, sportsko-rekreacijskim aktivnostima na otvorenim sportskim površinama, aktivnostima u prirodi te nekim društveno-zabavnim aktivnostima (Skok, 2001).

### **3.7. Logorovanje**

Kako navodi Skok (2001), logorovanje je organizirani zajednički oblik boravka djece i mladeži u prirodi. Iznimno je vrijedan oblik socijalizacije u neposrednoj društvenoj zbilji zato što organizirano druženje djece i mladeži na logorovanju ima višestruko pedagoško znanje, učenje, razvijanje discipline, odgovornost i suradnja s ostalima u organiziranim skupinama. Sudionici logorovanja (djeca i mladež te njihovi pedagoški voditelji) sami stvaraju uvjete svojega boravka u prirodi te sami organiziraju sve ostale životne potrebe u logoru (kampu) gdje su smješteni. Logorovanje najčešće traje od jednog tjedna do dvadeset dana te ga je najpogodnije organizirati u vrijeme ljetnih školskih praznika (Skok, 2001).

### **3.8. Terenska nastava**

Terenska nastava je vrsta izvanučioničke nastave koja se ostvaruje izvan učionice, na otvorenom. Kod terenske nastave često se radi o odlasku izvan mjesta škole iako to nije nužno jer se ona, ako za to postoje uvjeti i razlozi, može održavati i u mjestu gdje se nalazi škola (Skok, 2001). Ako je nastavna tema iz Prirode ili Biologije opširna, tada taj dan učenici ne pohađaju redovnu nastavu nego su koncentrirani isključivo na temu te terenske nastave i predmete koji su u njoj zastupljeni (HNOS, 2006). Veoma je važan dio terenske nastave svestrana priprema nastavnika i učenika. Nakon što se terenska nastava završi, prikupljena iskustva i podaci moraju

se pažljivo srediti, izvesti odgovarajući zaključci kako bi se ubuduće izbjegli neki nedostaci (Grubić, 1969). Dobra priprema, motivacija i zainteresiranost učenika, jasni zadaci i zaduženja svih učenika, čuvanje pribora, bilježenje opažanja, sakupljanje materijala te stalna zaposlenost učenika, sve to utječe na disciplinu, koja je veoma važna za provođenje terenske nastave (Bezić, 1984). Prilikom povratka s terenske nastave, rad u učionici možemo podijeliti u nekoliko faza. U prvoj se fazi treba utvrditi opći dojam te učenicima pružiti priliku da opišu vlastite doživljaje. U drugoj fazi učenici iznose svoja opažanja te izvještavaju prema svojim bilješkama s terenske nastave. U trećoj se fazi sistematizira sadržaj te se na kraju provjerava znanje. Treba se utvrditi koliko su i kako učenici naučili da bi mogli planirati daljnji rad i uspješne buduće terenske nastave (Bezić, 1984).

#### 4. VAŽNOST IZVANUČIONIČKE NASTAVE PRIRODE I DRUŠTVA

Vrijednost nastave vidljiva je iz razlike između onoga što dijete zna o svojem okruženju prije polaska u školu i onoga što je spoznalo nastavom te se tako osposobilo za daljnje spoznavanje prirode i društva (De Zan, 1999). Suvremena nastava Prirode i društva stavlja naglasak na aktivnu izvanučioničku nastavu, u kojoj učenici samostalno, poput znanstvenika otkrivaju i stječu znanja (Borić, 2009). Velike su mogućnosti za učenika da sami neposredno prate, promatraju, opisuju i izvode zaključke o pojavama u svojoj okolini, da skupljaju prirodne iz okoliša, informacije iz svakidašnjeg života, potrebne za stjecanje znanja o prirodi i društvu tijekom nastave (De Zan, 2005). Važno je da se učitelji dobro pripreme za ovakvu nastavu i da paze na svaki svoj korak te da dobro pripreme i same učenike. Izvanučionička nastava rezultira kritičkim stavom učenika prema prikazanim činjenicama te potiče znatiželju i vodi prema stvaralaštvu (Borić, 2009).

Izvanučionička nastava može se odvijati na različitim mjestima, poput prometnica, muzeja, igrališta, galerija, knjižnica, pošte, banke, parka, školskog vrta, zoološkog vrta, zdravstvenih ustanova i sl. Važno je da se kreće od učenikove blizine i svakidašnjice, kao što je zavičaj, koji čine urbane sredine, prirodni i ruralni prostori, lokalna zajednica te školsko zemljište i okoliš (Borić, 2009; Anđić, 2007; Bognar i Matijević, 2001).

Prednosti implementacije ovakve nastave su zaista mnogostruke, osobito ako govorimo o nastavi Prirode i društva. Učitelji bi zapravo trebali koristiti cijeli svijet kao učionicu (Dryden i Vos, 2001). Učenici bi pčele trebali upoznati u pčelinjaku, trave na livadama, šumsko drveće u šumi, a kako bi upoznali korov treba s njima otići u vrt i počupati ga. Prikazati učenicima nastavni sadržaj, koji je opisan u knjizi, na stvarnim primjerima je neprocjenjive vrijednosti (Grubić, 1963).

## **5. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA NA TEMU ZASTUPLJENOST IZVANUČIONIČKE NASTAVE IZ PRIRODOSLOVNOG PODRUČJA**

Cilj istraživanja koje su provele Borić, Škugor i Perković (2010) bio je ispitati samoprocjenu učitelja o kompetencijama i motivaciji za planiranje i provođenje izvanučioničke istraživačke nastave, učestalost provođenja te prednosti i nedostatke iste. Rezultati su ukazali da učitelji visoko procjenjuju svoje kompetencije planiranja i provođenja ovakve nastave te da su svjesni njezinih prednosti i nedostataka. Najveći postotak učitelja, njih čak 40% izjasnio se kako izvanučioničku nastavu provodi jednom mjesečno, dok jednom tjedno to čini samo 10% učitelja što se ne podudara s preporukama. De Zan (2005) preporuča provođenje jednosatne ili dvosatne izvanučioničke nastave, dok bi se one poludnevne i cjelodnevne trebale provoditi svaki drugi mjesec. Ovi rezultati ukazuju na činjenicu kako je još nedovoljan broj učitelja spreman za realizaciju ovakve nastave iako su svjesni svih njezinih prednosti te se smatraju kompetentnim i motiviranim za njezino provođenje. Uz to rezultati ukazuju na to da učitelji ovakav oblik nastave najrjeđe provode u prvom i drugom razredu.

U istraživanju koje je provela Anđić (2007) rezultati su ukazali na to da učitelji često izvode svoje učenike na otvorene prostore te da im je učenje i poučavanje na otvorenim prostorima značajan dio odgojno-obrazovne prakse rada u školama. Međutim, njihova uloga sudionika u aktivnom poticanju učenika procijenjena je izuzetno slabim rezultatom. Pokazalo se kako učitelji razredne nastave učenje i poučavanje na otvorenim prostorima smatraju važnim dijelom svoje nastavne prakse te da učenike vrlo rado izvode na otvorene prostore.

Isto tako istraživanje koje je provela Jedličko (2003) o izvanučioničkoj nastavi pokazalo je da učenike motivira ovakav način rada te da pozitivno utječe na ishode njihova učenja. Uz to, istraživanjem Anđić (2007), utvrđeno je da učitelji razredne nastave učenje i poučavanje na otvorenim prostorima i u okolišu smatraju značajnim djelom svoje prakse rada u školama i rado izvode učenike na otvorene prostore.

Cilj istraživanja koje su proveli Kiš-Novak i Lapat (2017) bio je istražiti stavove studenata Učiteljskog fakulteta prema implementaciji izvanučioničke nastave u njihovom dosadašnjem obrazovanju. Istraživanje je napravljeno na uzorku od 51

studenta Učiteljskog fakulteta u Zagrebu, odsjeka u Čakovcu, akademske godine 2016/2017.

Analiza rezultata pokazala je da su studenti prepoznali sadnice po njihovom izgledu i imenima. Obje hipoteze su potvrđene, studenti imaju pozitivno mišljenje o izvanučioničkoj nastavi te studenti prepoznaju obrazovne vrijednosti izvanučioničke nastave.

Cilj istraživanja koje je provela Kiš-Novak (2015) bio je ustanoviti i istražiti stajalište studenata nastave nižih razreda prema njihovom prošlom obrazovanju. Rezultati su pokazali da su studenti iz istraživanja sudjelovali u nekom obliku terenske nastave te da je njihovo iskustvo pozitivno i da bi rado više sudjelovali u ovakvom obliku nastave. Njihovi stariji kolege, diplomirani učitelji i magistri obrazovanja u osnovnoj školi misle da im njihovo obrazovanje omogućava da organiziraju i održe terensku nastavu. S druge strane, rezultati dobiveni od učenika pokazuju da oni nisu zadovoljni s terenskom nastavom te da na nju gledaju kao na odvojeni dio obrazovanja, da im zadaci nisu jasni što pokazuje da terenska nastava metodički nije dobro organizirana (Lukša i sur., 2014). Rezultati su također pokazali kako je financijska mogućnost jako bitan faktor za izvođenje terenske nastave.

Studenti koji studiraju kako bi postali učitelji u osnovnim školama i pohađaju obavezne i izborne kolegije vezane uz Biologiju pokazuju veliki interes za terensku nastavu. Njihovo dosadašnje iskustvo je pozitivno. Njihov interes za biranje lokacije terenske nastave ne ispunjava kriterije zavičajne kulture. Smatraju da više uče na terenskoj nastavi nego na predavanjima. Kao nedostatak naglašavaju previše zadataka i premalo slobodnog vremena.

Istraživanje koje je provela Lukša sa svojim suradnicima (2009) pokazuje kako čak 90% nastavnika organizira višesatnu izvanučioničku nastavu više puta na godinu. Kod cjelodnevne izvanučioničke nastave 52% učitelja izjasnilo se da organizira dva puta godišnje, dok 3% učitelja uopće ne organizira cjelodnevnu izvanučioničku nastavu. Najslabiji rezultat dobiven je za višednevnu izvanučioničku nastavu za koju čak 54% učitelja tvrdi da je ne organizira nijednom u godini, 33% jednom, 13% više puta, dok se za odgovor dva puta nije izjasnio nitko od učitelja.

Rezultati istraživanja pokazuju veću zastupljenost terenske nastave nakon uvođenja HNOS-a i zadovoljstvo učenika i nastavnika ovim načinom rada. Lukša sa svojim suradnicima (2009) navodi kako su problemi nastavnika uglavnom organizacijske i financijske prirode. Nastavnici sebe smatraju dovoljno educiranima za takav tip

nastave dok s druge strane odgovori učenika pokazuju kako oni terensku nastavu smatraju zabavom u kojoj nemaju točno definirane zadatke i ne razumiju što moraju napraviti. To sve ukazuje da ipak postoje problemi u provođenju i ostvarivanju osnovnih ciljeva ovakvog tipa nastave unatoč zadovoljstvu učitelja i učenika. S obzirom na to, smatraju kako bi veće uključivanje nastavnika Biologije i stručnih suradnika ili institucija u organizaciju i provođenje terenske nastave uvelike poboljšalo ove dosadašnje rezultate (Lukša i sur., 2009).



## **6. STAVOVI I MIŠLJENJA UČITELJA RAZREDNE NASTAVE I STUDENATA UČITELJSKOG FAKULTETA O ZASTUPLJENOSTI IZVANUČIONIČKE NASTAVE IZ PRIRODOSLOVNOG PODRUČJA**

### **6.1. Cilj, problemi i hipoteze istraživanja**

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati postoje li razlike u stavovima o zastupljenosti izvanučioničke nastave iz prirodoslovnog područja kod budućih i sadašnjih učitelja razredne nastave s obzirom na spol, trenutno zanimanje ispitanika (student/učitelj), županiju iz koje dolaze, broj godina staža/godinu studija, stručnu spremu te razred u kojem zaposleni učitelji rade.

Odnosno, cilj je bio ispitati mišljenje budućih i sadašnjih učitelja razredne nastave o tome je li izvanučionička nastava dovoljno zastupljena u nastavi, o načinu organizacije izvanučioničke nastave te suradnji s drugima u procesu organizacije i realizacije iste, prednostima i nedostacima iste te zalaganju učenika i korisnosti izvanučioničke nastave u nastavi.

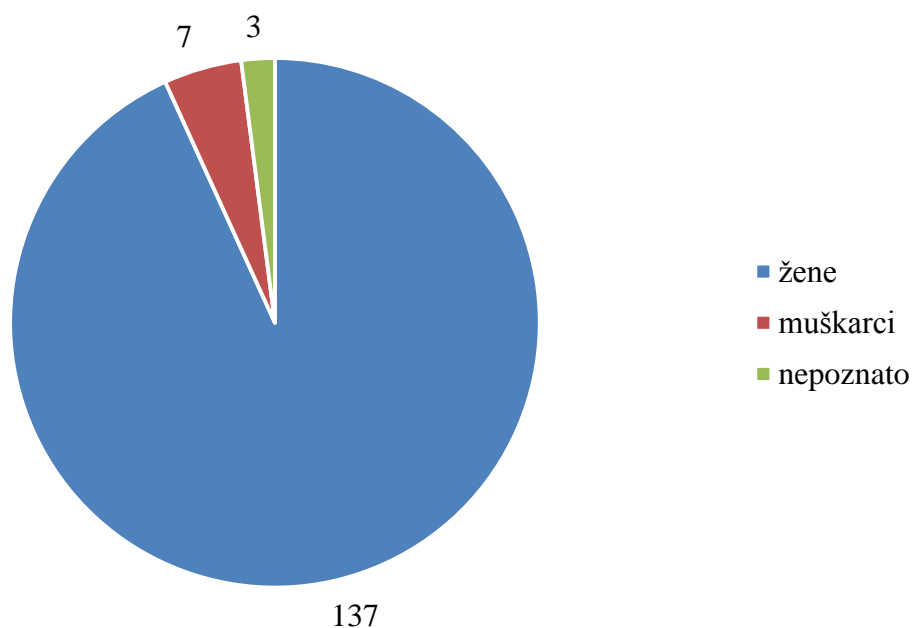
Vezano uz navedene ciljeve istraživanja, formulirane su sljedeće hipoteze:

- Hipoteza 1: Učitelji razredne nastave i studenti Učiteljskog fakulteta smatraju da bi izvanučionička nastava trebala biti češće zastupljena.
- Hipoteza 2: Učitelji razredne nastave koji imaju više od 15 godina staža sami organiziraju izvanučioničku nastavu.
- Hipoteza 3: Budući i sadašnji učitelji ne smatraju da je izvanučionička nastava iz prirodoslovnog područja češće zastupljena nakon uvođenja HNOS-a.
- Hipoteza 4: Studenti koji nisu tijekom stručno-pedagoške prakse sudjelovali u nekom od oblika izvanučioničke nastave smatraju kako učitelji organizaciju izvanučioničke nastave prepuštaju turističkim agencijama.

### **6.2. Uzorak istraživanja**

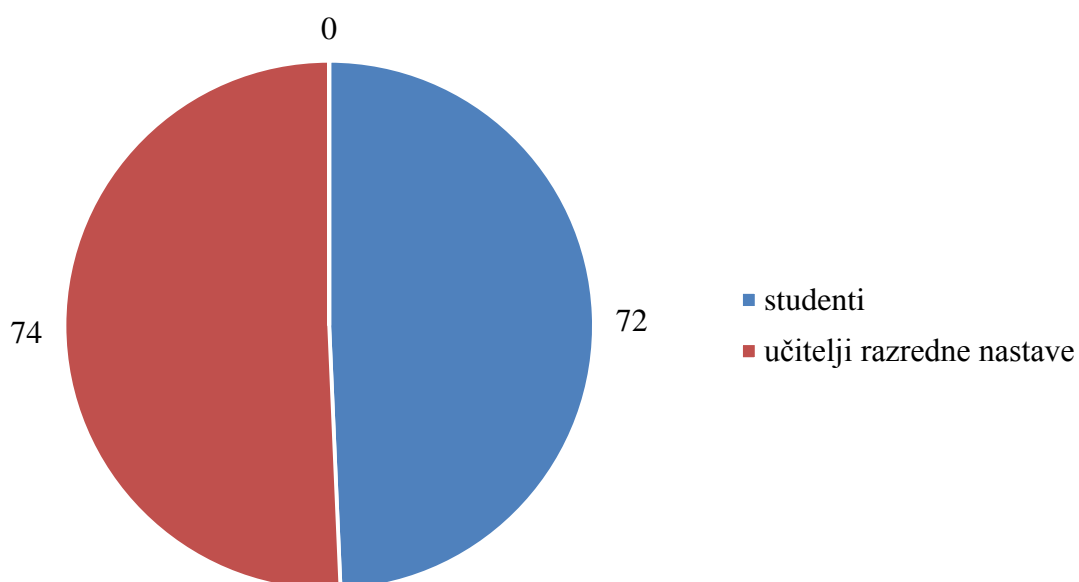
U provedenom istraživanju sudjelovalo je 146 ispitanika ( $N = 146$ ). Uzorak se sastojao od studenata četvrte i pete godine učiteljskih fakulteta te učitelja razredne nastave diljem Republike Hrvatske.

U uzorku je bilo 137 (93,2 %) ispitanika ženskog spola, dok je ispitanika muškog spola bilo 7 (4,8 %), a 3 (2,0%) ispitanika nisu se izjasnila kojeg su spola (slika 1.).



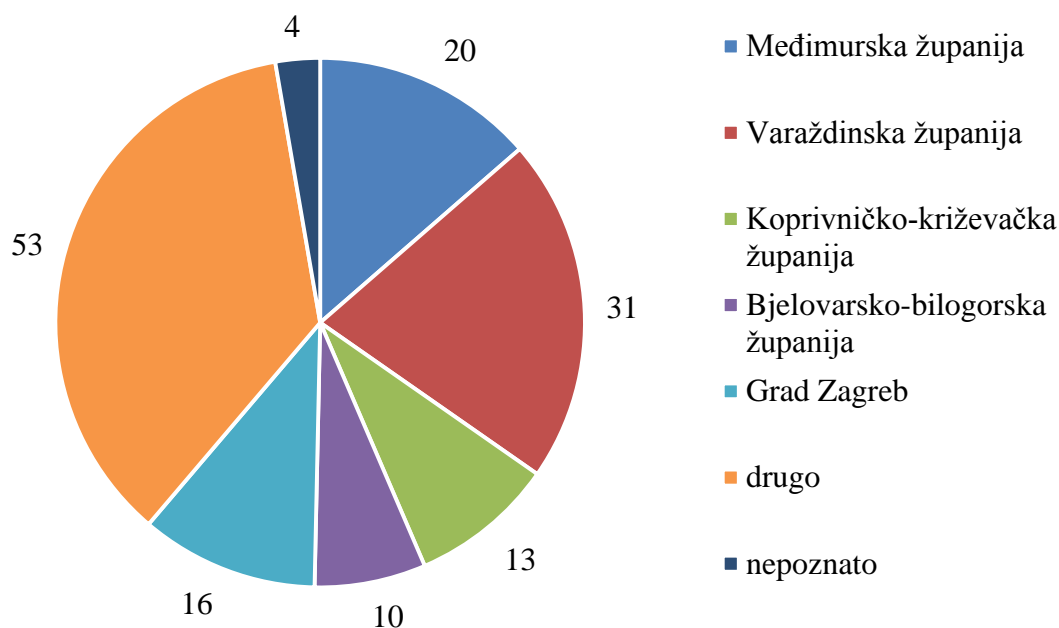
**Slika 1. Grafički prikaz ispitanika prema spolu**

U istraživanju je sudjelovalo 72 (49%) studenata te 74 (51%) učitelja razredne nastave (slika 2.).



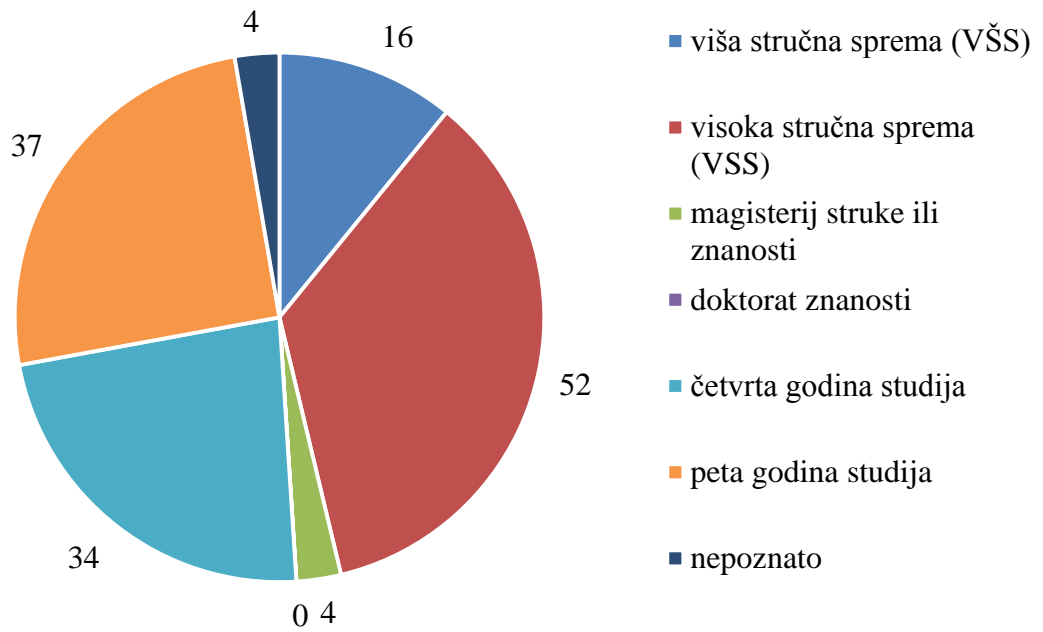
**Slika 2. Grafički prikaz ispitanika prema zanimanju**

Što se tiče županije iz koje dolaze, iz Međimurske županije je 20 (13,6%) ispitanika, iz Varaždinske županije je 31 (21,1%) ispitanik, iz Koprivničko-križevačke županije je 13 (8,8%) ispitanika, iz Bjelovarsko-bilogorske je 10 (6,8%) ispitanika, iz Grada Zagreba je 16 (10,9%) ispitanika, dok je 53 (36,1%) ispitanika odabralo da je iz neke druge županije. 4 (2,7%) ispitanika nije se izjasnilo iz koje je županije (slika 3.).



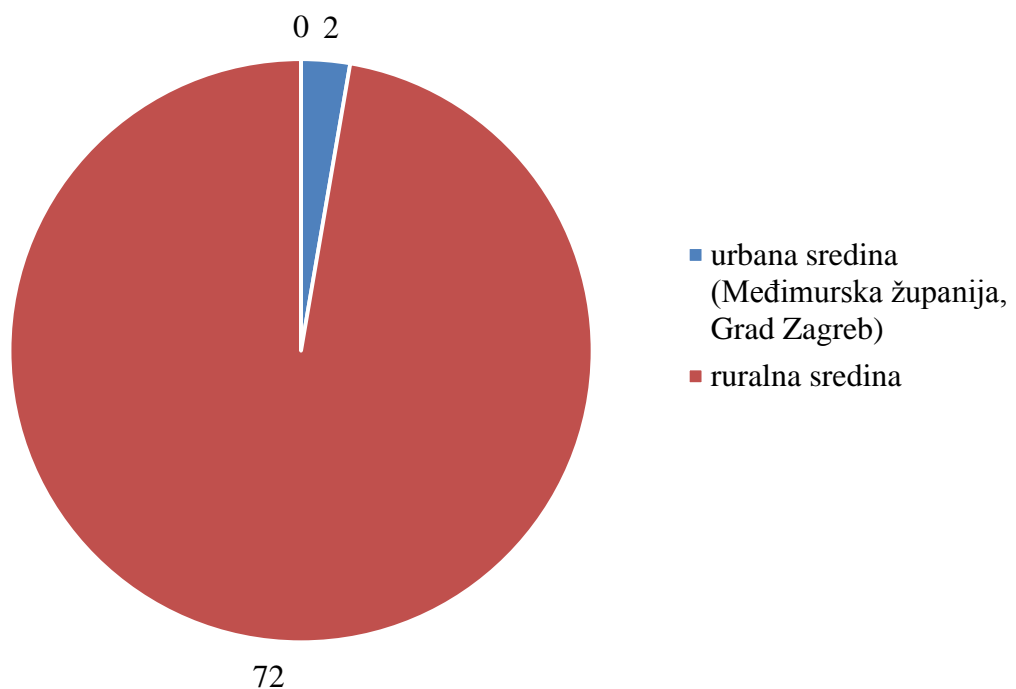
**Slika 3. Grafički prikaz ispitanika po županijama**

Što se tiče stručne spreme ispitanih učitelja razredne nastave, 16 (10,9%) učitelja ima višu stručnu spremu (VŠS), 52 (35,4%) učitelja ima visoku stručnu spremu (VSS), a 4 (2,7%) učitelja ima magisterij struke ili znanosti. Učitelja koji imaju doktorat nema. Što se tiče godine studija ispitanih studenata, 34 (23,1%) studenata je s četvrte godine studije, a 37 (25,2%) studenata je s pete godine studija. 4 ispitanika nije se izjasnilo o svojoj stručnoj spremi ili godini studija (slika 4.).



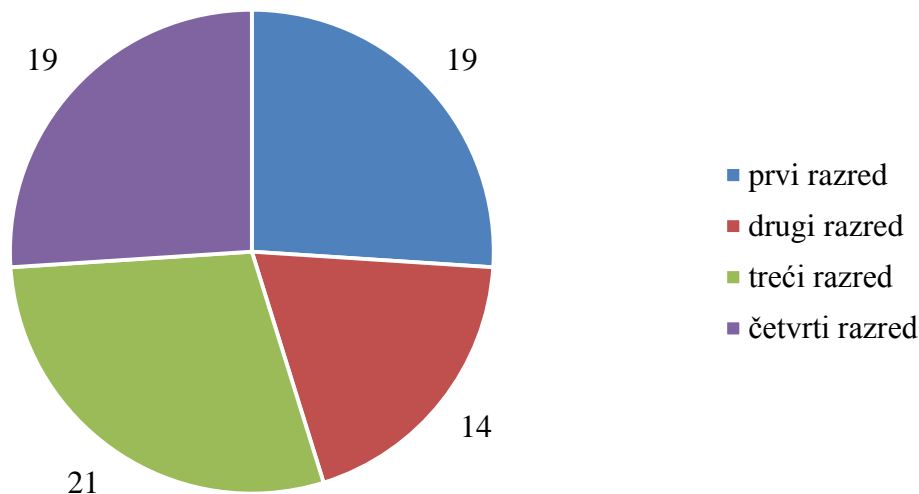
**Slika 4. Grafički prikaz ispitanika s obzirom na stručnu sprema i godinu studija**

S obzirom na mjesto rada ispitanika, u uzorku je bilo 2 (3%) ispitanika zaposlenih u ruralnoj sredini i 72 (97%) ispitanika koji rade u urbanoj sredini (slika 5.).



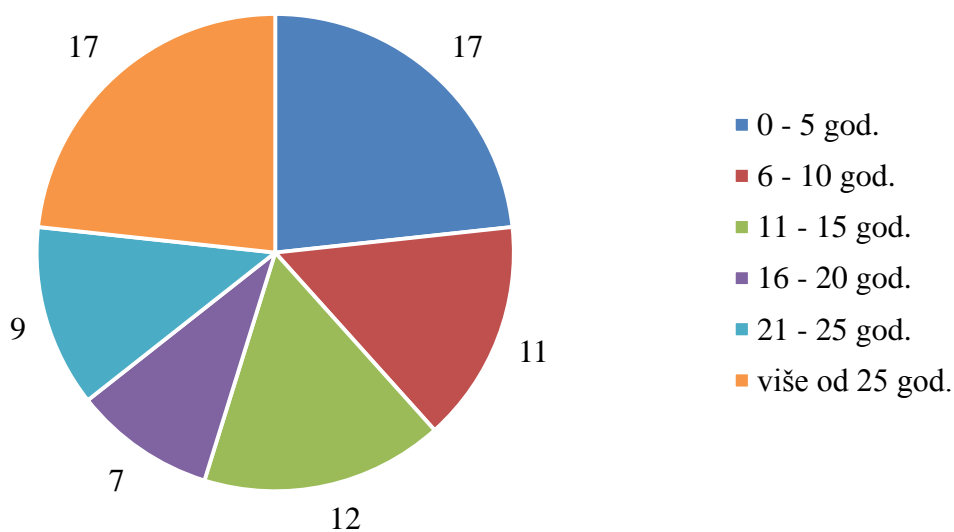
**Slika 5. Grafički prikaz ispitanika s obzirom na mjesto rada**

Od trenutno zaposlenih učitelja, 19 (26%) učitelja zaposleno je u prvom razredu, 14 (19%) učitelja u drugom, 21 (29%) učitelj u trećem, a 19 (26%) učitelja u četvrtom razredu (slika 6.).



**Slika 6. Grafički prikaz učitelja s obzirom na razred u kojem rade**

Što se tiče godina staža, 17 (23%) učitelja ima od 0 do 5 godina staža, 11 (15%) učitelja od 6 do 10 godina staža, 12 (17%) učitelja od 11 do 15 godina staža, 7 (10%) učitelja ima od 16 do 20 godina staža, 9 (12%) učitelja ima od 21 do 25 godina staža, a 17 (23%) učitelja ima više od 25 godina staža (slika 7.).



**Slika 7. Grafički prikaz broja godina staža ispitanih učitelja**

### **6.3. Instrumenti istraživanja**

Za ovo kvantitativno i kvalitativno istraživanje formirana su dva anketna upitnika koja se sastoje od tri dijela. Prvi dio upitnika odnosi se na sociodemografska obilježja ispitanika, drugi dio na pitanja u kojima ispitanici trebaju odgovoriti s da ili ne, dok se treći dio odnosi na pitanja u kojima ispitanici procjenjuju u kolikoj mjeri se navedene tvrdnje odnose na njih i njihov rad. Autorica je sama sastavila upitnik.

Sociodemografska pitanja odnose se na spol ispitanika (ženski/muški), županiju iz koje ispitanik dolazi, stručnu spremu učitelja ili godinu studija studenta, broj godina staža učitelja te razred u kojem zaposleni učitelj trenutno radi.

Drugi dio upitnika namijenjenih studentima propituje ih jesu li održali koji nastavni sat iz predmeta Priroda i društvo te jesu li tijekom stručno-pedagoške prakse sudjelovali u nekom obliku izvanučioničke nastave. Sljedeća dva pitanja nalaze se na oba upitnika a propituju mišljenje učitelja i studenata o tome smatraju li da je izvanučionička nastava češće zastupljena u nastavi nakon uvođenja HNOS-a te smatraju li da bi ovaj oblik nastave trebao biti češće zastupljen.

Treći dio upitnika sastoji se od 17 manifestnih tvrdnji na skali Likertovog tipa od pet stupnjeva (1 = gotovo nikad, 2 = rijetko, 3 = ne mogu se odlučiti, 4 = često, 5 = gotovo uvijek), a posljednje pitanje u upitniku otvorenog je tipa i predviđeno je za mišljenja ispitanika o zastupljenosti izvanučioničke nastave iz prirodoslovnog područja. Kako bi se došlo do cilja ovog istraživanja koristit će se tablice s postocima, grafikonima i korelacijama.

### **6.4. Postupak**

Istraživanje je provedeno u razdoblju od 19. veljače do 9. ožujka 2019. godine. Ispitanici su ispunjavali upitnik u online obliku preko aplikacije Google docs. Prije ispunjavanja upitnika ispitanicima je objašnjena tema i svrha ispitivanja te su dane kratke upute kako ispuniti upitnik. Zamoljeni su da pažljivo pročitaju pitanja i iskreno odgovore na njih. Ispitanici su istraživanju pristupili u potpunosti dobrovoljno i anonimno. Ispunjavanje upitnika trajalo je 10-tak minuta.

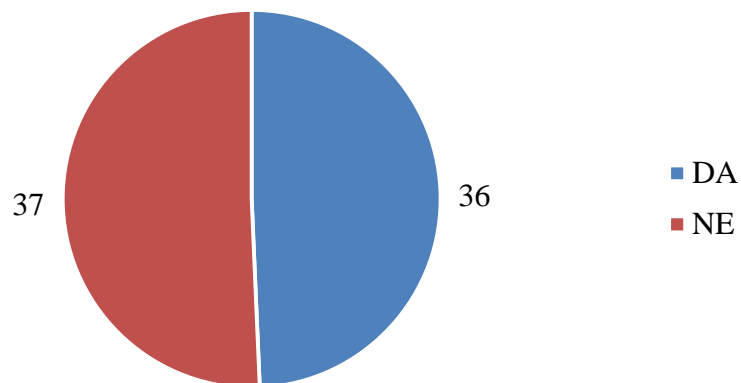
### **6.5. Obrada podataka**

Podaci su obrađeni pomoću softverskog programa za statističku obradu podataka – SPSS (IBM SPSS Statistics 20).

## 7. REZULTATI

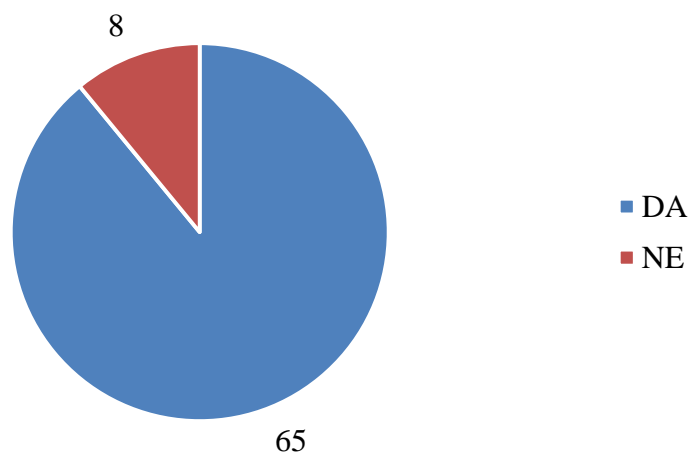
### 7.1. Rezultati anketnog upitnika za učitelje

Na pitanje *Je li izvanučionička nastava češće zastupljena u nastavi nakon uvođenja HNOS-a?* 36 (49%) učitelja smatra kako je nastava češće zastupljena nakon uvođenja HNOS-a, dok 37 (51%) učitelja smatra kako nastava nije češće zastupljena nakon uvođenja HNOS-a (slika 8.).



**Slika 8. Grafički prikaz procjene učitelja je li izvanučionička nastava češće zastupljena u nastavi nakon uvođenja HNOS-a**

Na pitanje *Smatrate li da bi ovaj oblik nastave trebao biti češće zastupljen?* 65 (89%) učitelja je odgovorilo potvrdno, a samo 8 (11%) negativno (slika 9.).



**Slika 9. Grafički prikaz procjene učitelja**

Kao svoje mišljenje o zastupljenosti izvanučioničke nastave iz prirodoslovnog područja učitelji su pisali:

- Visoka zastupljenost, korisno.
- Slabo.
- Trebalo bi je biti više.
- Nedovoljno zastupljeno zbog ekonomsko-socijalnih razloga.
- Premalo i prekomplikirano za izvesti.
- Treba vrlo često organizirati.
- Mislim da je ima dovoljno, no uvijek se može više i češće organizirati, ali uz suradnju i materijalnu potporu škole i lokalne zajednice - da nije sve na učitelju i roditeljima.
- Premalo je zastupljena.
- Treba je biti što više.
- Izvanučionička je nastava premalo zastupljena u prirodoslovnom području. Nastava PiD pruža mnogobrojne mogućnosti koje ostaju neiskorištene zbog opširnog plana i programa te nedostatka potrebnih sredstava i materijala.
- Nedovoljno zastupljeno, uglavnom zbog financiranja i suvišne obavezne papirologije.
- Izvanučionička nastava je nedovoljno zastupljena u nastavi PID-a iz više razloga.
- Ovaj upitnik nije predvidio kombinirane razredne odjele, a to utječe na organizaciju izvanučioničke nastave.
- Slijedeći problem je udaljenost od gradskih središta čime cijena takve nastave raste, tu posljednju riječ imaju roditelji. Ako se ne dobije 2/3 suglasnosti roditelja za izvođenje izvanučioničke nastave, učitelj je nemoćan i mora odustati, bez obzira koliko dobro je planirao ciljeve i ostvarenje odgojno-obrazovnih zadataka. Bilo bi dobro da se može ostvariti više sati u izvanučioničkoj nastavi, ali često to jednostavno nije moguće.
- Nezgodno je i planiranje izvanučioničke nastave početkom školske godine Godišnjim planom i programom, te Školskim kurikulumom.
- U slučaju da vam se izvanučionička nastava pomakne, iz objektivnih razloga kao što su bolesni učenici, loši vremenski uvjeti, kašnjenje u ostvarivanju nastavnog plana i programa, svaku promjenu morate objasniti u pisanom



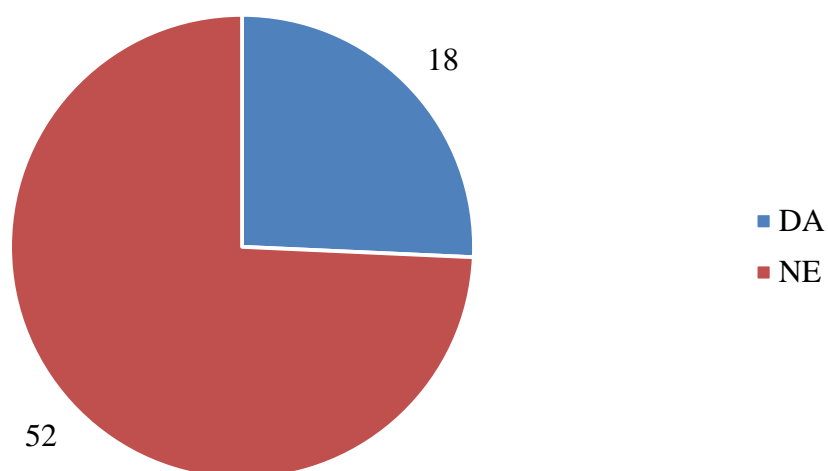
obliku i mora vam je prihvatiti Školski odbor. Sve to traži vrijeme. Prije Pravilnika o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole odlazak na izvanučioničku aktivnost je bio jednostavniji i često smo je realizirali. Želi dodati i ovo... neprekidno skupljanje potpisa roditelja za svaku aktivnost pa i odlazak u bližu okolicu, npr. izvođenje učenika na rijeku Dravu (što nam je u blizini), može biti iscrpljujuće i zamorno. Još kad jedna majka ne da suglasnost jer će se njeno dijete uprljati, ili oznojiti na biciklu, prisjedne vam organizacija i zaključite da vam je, na žalost, jednostavnije ostati u učionici.

- To je jedini način da dijete memorira ako vidi i osjeti.
- Treba je što češće primjenjivati, sukladno mogućnostima svih dionika odgojno obrazovnog procesa.
- Treba ga povećati.
- Zastupljenost ovisi o afinitetu i dobroj volji učitelja
- Nedovoljno je zastupljena.
- IN je premalo, osobito što se tiče prirodoslovlja. Gradimo u ruralnom dijelu, nemamo vrt ili voćnjak. To nam treba. Zorno učenje, kako bi rekao pok. prof De Zan...
- Zastupljenost ponajviše ovisi o samom učitelju. Ukoliko on traži, želi i inzistira na provođenju takvog oblika nastave... Takva nastava će biti i provedena, a svake naredne godine će biti sve zastupljenija i zastupljenija. Potrebno je jednostavno priviknuti na ovakav način rada učenike, roditelje, kolege, suradnike pa će se svi sve više uključivati i sami.
- Dostatno zastupljena
- Malo je zastupljeno
- Smatram da bi trebala biti češća.
- Smatram da je taj oblik nastave dovoljno zastupljen u mom radu jer koristimo svaku priliku da učimo izvan učionice s obzirom da radim u maloj područnoj školi u KZŽ. Redovito organiziram terenske nastave te Školu u prirodi za četvrtaše.
- Trudim se čim više koristiti IUN. Iako smatram da je nama u manjim školama lakše organizirati iste.
- Vrlo malo i neosmišljeno kako bi trebalo.

- Slaba
- Nedovoljno zastupljena.
- Ne bi bilo loše da je zastupljenija.
- Smatram da bi se izvanučionička nastava trebala održavati što češće, ne samo iz prirodoslovlja nego i ostalih predmeta.
- Izvanučionička nastava trebala bi biti više zastupljena u nastavi
- Potrebno ju je uvesti nekoliko puta tijekom školske godine, ali mislim da zbog financijskih razloga to nije moguće.
- IUN je zastupljena u nastavi koliko dozvoljava financijska situacija roditelja učenika.
- Škola za život- najbolji primjer za izvanucionucku nastavu
- Trebalo bi biti više izvanučioničke nastave.
- Jako malo je zastupljena. Nažalost učitelji odustaju već na prvom koraku kod organizacije. Što zbog financija, što zbog straha i komoda. To je tužno. Mislim da takva nastava mora biti obavezna, a ne kao izbor pojedincima...
- Ograničeni smo prijevozom i/ili plaćanjem roditelja.
- Smatran da je dovoljno zastupljena.

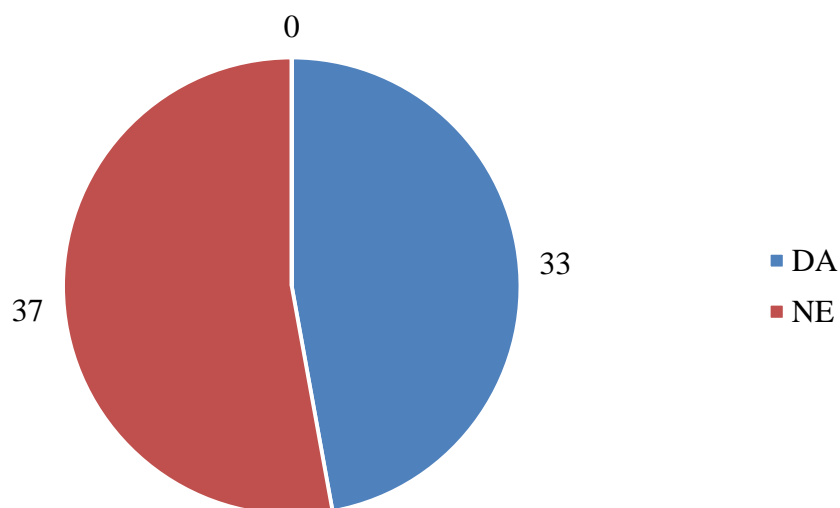
## **7.2. Rezultati anketnog upitnika za studente**

Na pitanje *Jeste li održali koji nastavni sat iz predmeta Priroda i društvo?* samo je 18 (26%) studenata odgovorilo potvrdno, dok 52 (74%) studenata nije održalo nijedan nastavni sat iz predmeta Priroda i društvo (slika 10.).



**Slika 10. Grafički prikaz odgovora studenata na pitanje: Jeste li održali koji nastavni sat iz predmeta Priroda i društvo?**

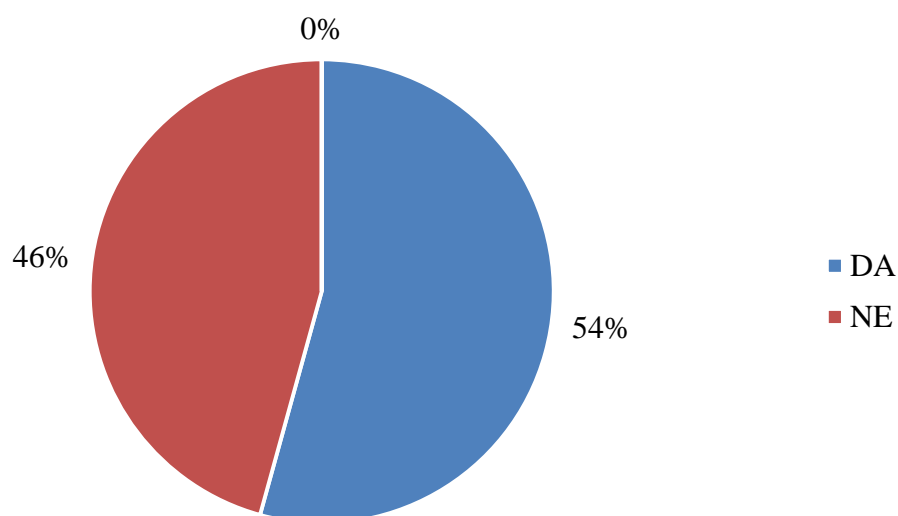
Što se tiče sudjelovanja u nekom obliku izvanučioničke nastave, 33 (47%) studenata je reklo da je sudjelovalo u nekom obliku izvanučioničke nastave, dok 37 (53%) studenata nije sudjelovalo u nijednom obliku izvanučioničke nastave tijekom stručno-pedagoške prakse (slika 11.).



**Slika 11. Grafički prikaz odgovora studenata na pitanje: Jeste li tijekom stručno-pedagoške prakse sudjelovali u nekom obliku izvanučioničke nastave?**

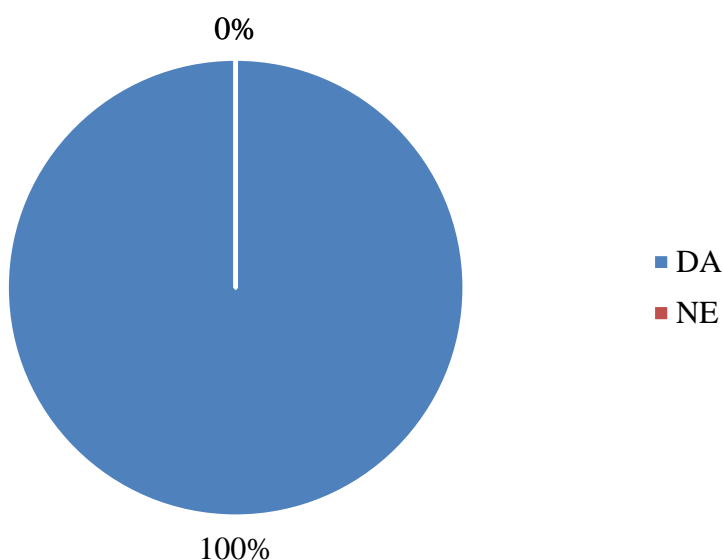
Na pitanje *Je li izvanučionička nastava češće zastupljena u nastavi nakon uvođenja HNOS-a?* 38 (54%) studenata smatra kako je nastava češće zastupljena nakon

uvođenja HNOS-a, dok 32 (46%) studenta smatraju kako nastava nije češće zastupljena nakon uvođenja HNOS-a (slika 12.).



**Slika 12. Grafički prikaz odgovora studenata na pitanje: Je li izvanučionička nastava češće zastupljena u nastavi nakon uvođenja HNOS-a?**

Na pitanje *Smatrate li da bi ovaj oblik nastave trebao biti češće zastupljen?* 70 (100%) studenata odgovorilo je potvrdno, dok studenata koji su odgovorili negativno nema (slika 13.).



**Slika 13. Grafički prikaz odgovora studenata na pitanje: Smatrate li da bi ovaj oblik nastave trebao biti češće zastupljen?**

Kao svoje mišljenje o zastupljenosti izvanučioničke nastave iz prirodoslovnog područja studenti su pisali:

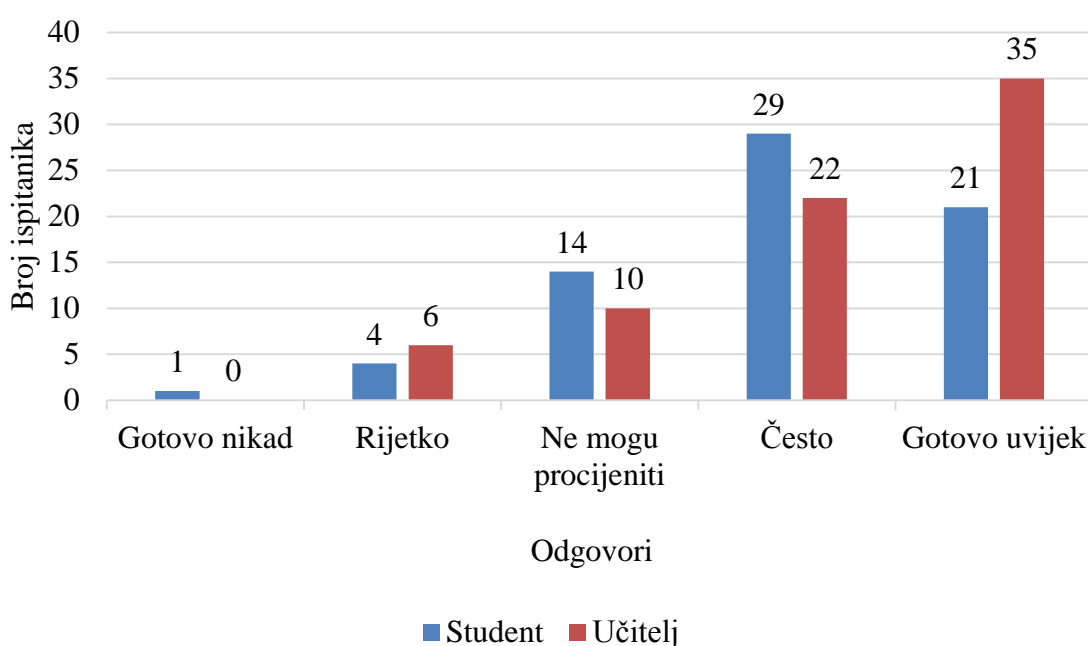
- Slabo
- Smatram kako još uvijek nije dovoljno zastupljeno. Nastava PiD-a trebala bi se više temeljiti na izvanučioničkoj nastavi jer izvorna stvarnost najbolje od svega može učenicima omogućiti da uče samostalnim istraživanjem te kroz vlastito iskustvo i kroz vlastita osjetila.
- Smatram da takav oblik nastave nije dovoljno zastupljen.
- Zahtijeva puno pripreme učitelja te zbog toga nije zastupljena
- Trebala bi biti više zastupljena.
- Trebalo bi više toga biti jer je važno iskustveno učenje
- Premalo
- Premalo zastupljeno, trebalo bi toga biti više!
- Premala, ali razumljivo s obzirom na okolnosti (financije, vrijeme i sl.)
- Premalo je zastupljena, a mogućnosti su velike i jednostavne.
- Nije dovoljno zastupljeno.
- preslabo je zastupljena
- Smatram da se učitelje jako ograničava i da naprosto birokracija koči mogućnost održavanja izvanučioničke nastave češće od predviđenog. Mislim da je u pitanju strah od nekog preskočenih sadržaja s obzirom da se na izvanučioničkoj nastavi najčešće obrađuje sadržaj jednog predmeta. Pod hitno bi se trebalo učiteljima dati prostora za vlastitu slobodnu organizaciju nastave. Prvi i najbitniji korak bio bi reduciranje nastavnog sadržaja...
- Ima je premalo.
- Premalo...
- Premalo zastupljen
- Smatram da bi ona trebala biti zastupljenija. Učenici najviše vremena provode u učionici što ih najčešće zamori te su nekoncentrirani i nezainteresirani.
- Ovaj oblik nastave bi trebao biti češće zastupljen.
- Smatram da bi izvanučioničke nastave trebalo biti štoviše i u svim situacijama kada je to moguće.
- Trebala bi biti zastupljena više u nastavi.

- Trebalo bi je biti puno više.
- Malo učitelja spremno je na izvanučioničku nastavu, a trebala bi se što više i više koristiti jer tako djeca najviše nauče.
- Izvanučioničke nastave je premalo!
- Treba biti zastupljenija u nastavi bez obzira iz kojeg predmeta se izvodila
- Smatram da je potrebna te da je vrlo bitan čimbenik u obrazovanju. Djeca do zaključka dolaze samostalno te im na taj način možemo približiti svakodnevni život. Svijet nam je dan da ga istražujemo i upoznajemo, a djeci je to najbolje omogućiti na samom početku kako bi i sama shvatila koliko je okolina oko njih važna.
- Deficitno.
- Premalo je zastupljena
- Nije zastupljena koliko bi trebala.
- Smatram da je svakako potrebno više izvanučioničke nastave iz prirodoslovnog područja jer učenici više pamte ono iskustveno doživljeno, samostalno istraženo i konkretno viđeno.
- Smatram da je učenicima ovakav pristup zanimljiviji i da više toga nauče putem vlastitog iskustva.
- Smatram da je još uvijek premalo izvanučioničke nastave te da bi ravnatelji trebali više poticati i podržavati takvu nastavu u ovo već i ovako dovoljno digitalizirano doba gdje učenici cjelodnevno sjede pred tabletima, mobitelima, računalima.
- Trebala bi se češće koristiti u nastavi.
- Premalo zastupljena
- Nije čest oblik ali pokušava ga se uvrstiti što češće u nastavu.
- Učenicima je ovakav pristup zanimljiviji i više toga nauče iz vlastitog iskustva.
- Premalo zastupljeno

### **7.3. Usporedba rezultata istraživanja s obzirom na ispitanike (studenti/učitelji)**

U nastavku su prikazani rezultati ispitanih učitelja i studenata te njihove procjene o navedenim postupcima u svakidašnjoj nastavi Prirode i društva.

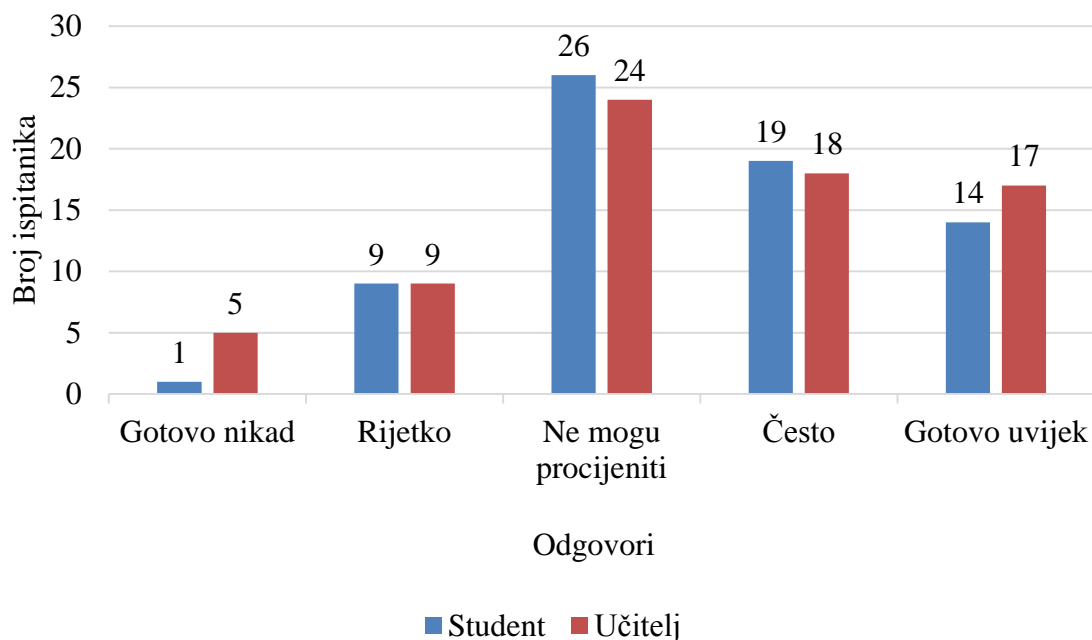
Za tvrdnju *Pri organizaciji izvanučioničke nastave učitelji međusobno surađuju* 29 (42,0%) studenata smatra kako učitelji često međusobno surađuju, a 21 (40,4%) student smatra kako gotovo uvijek surađuju. 14 (20,3%) studenata ne može procijeniti, dok je 1 (1,4%) student rekao kako smatra da učitelji gotovo nikad međusobno ne surađuju te 4 (5,8%) kako učitelji rijetko međusobno surađuju. Za istu tvrdnju nijedan učitelj nije naveo da učitelji gotovo nikad međusobno ne surađuju, 6 (8,2%) učitelja je reklo kako rijetko međusobno surađuju, 10 (13,7%) učitelja ne može procijeniti, 22 (30,1%) učitelja često međusobno surađuje, dok 35 (47,9%) učitelja gotovo uvijek međusobno surađuje (slika 14., prilog 3.).



**Slika 14. Grafički prikaz procjene tvrdnje: Pri organizaciji izvanučioničke nastave učitelji međusobno surađuju**

Za tvrdnju *Pri organizaciji izvanučioničke nastave učitelji se konzultiraju sa stručnim službama zaštićenih područja* 19 (27,5%) studenata smatra kako se učitelji često konzultiraju sa stručnim službama zaštićenih područja, a 14 (20,3%) studenata smatra kako se učitelji gotovo uvijek konzultiraju. 26 (37,7%) studenata ne može procijeniti, dok je 9 (13,0%) studenata reklo kako smatraju da se učitelji gotovo nikad ne konzultiraju sa stručnim službama te 1 (1,4%) kako se učitelji rijetko konzultiraju sa stručnim službama. Za istu tvrdnju 5 (6,8%) učitelja je navelo da se gotovo nikad ne konzultira sa stručnim službama, 9 (12,3%) učitelja je reklo kako se

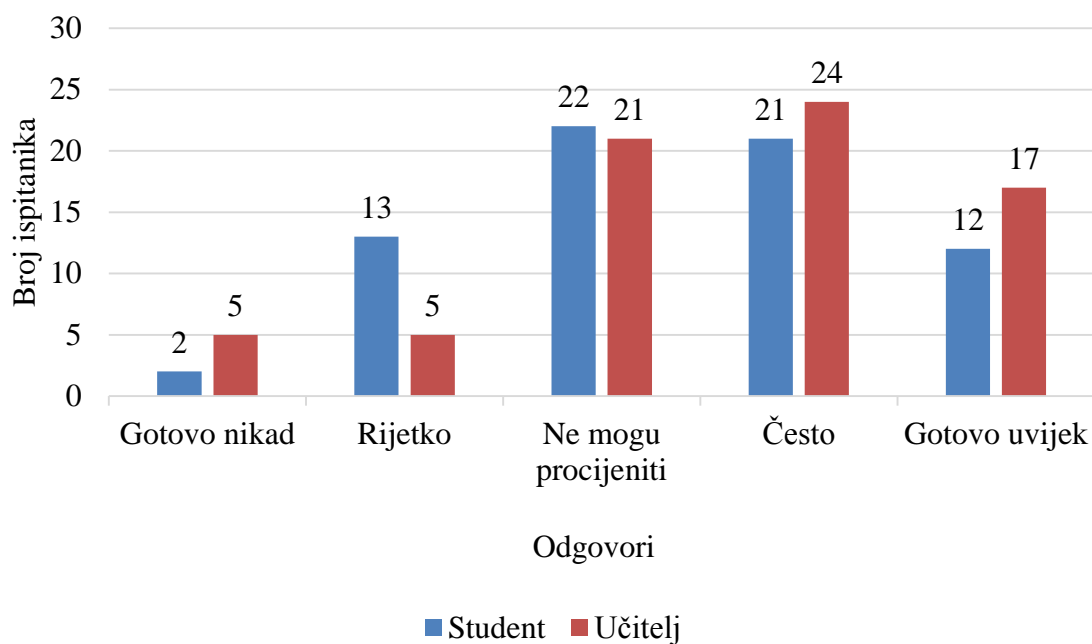
rijetko konzultira, 24 (32,9%) učitelja ne može procijeniti, 18 (24,7%) učitelja se često konzultira sa stručnim službama zaštićenih područja, dok se 17 (23,3%) učitelja gotovo uvijek konzultira (slika 15., prilog 4.).



**Slika 15. Grafički prikaz procjene tvrdnje: Pri organizaciji izvanučioničke nastave učitelji se konzultiraju sa stručnim službama**

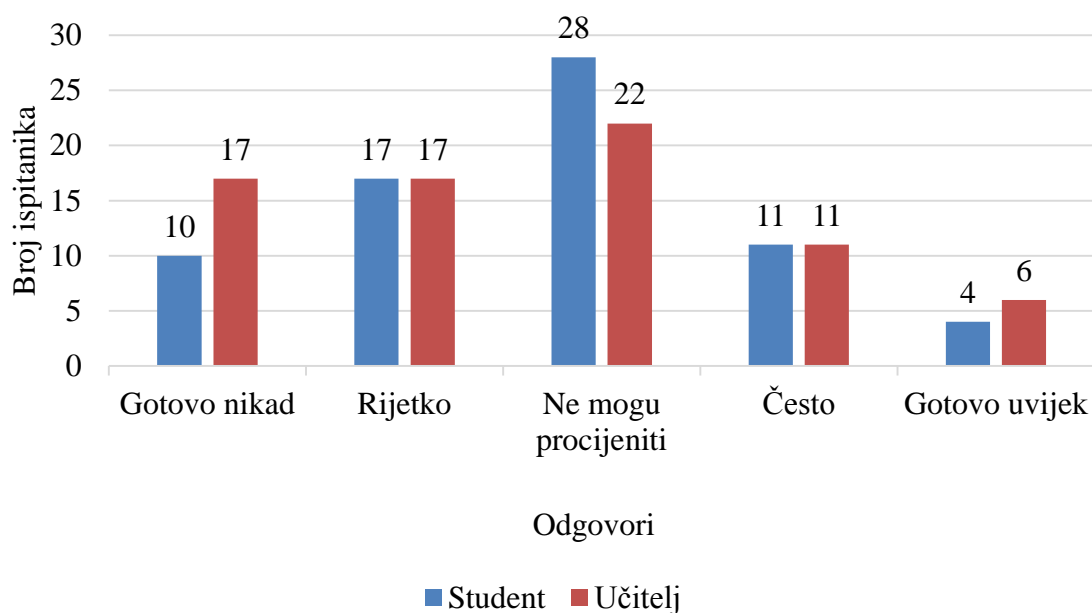
Što se tiče primjene tvrdnje *Učitelji sami organiziraju izvanučioničku nastavu*, 2 (2,9%) studenta su rekla kako je učitelji nikad ne primjenjuju, a 13 (18,6%) studenata kako je učitelji rijetko realiziraju. 22 (31,4%) studenta ne može procijeniti, dok 21 (30,0%) student smatra kako učitelji često primjenjuju navedenu tvrdnju, a 12 (17,1%) studenata smatra kako je gotovo uvijek primjenjuju. 5 (6,9%) učitelja gotovo nikad ne primjenjuje tvrdnju i 5 (6,9%) učitelja rijetko primjenjuje. 21 (29,2%) učitelj ne može procijeniti. 24 (33,3%) učitelja tvrdnju često realizira, dok 17 (23,6%) učitelja tvrdnju realizira gotovo uvijek (slika 16., prilog 5.).





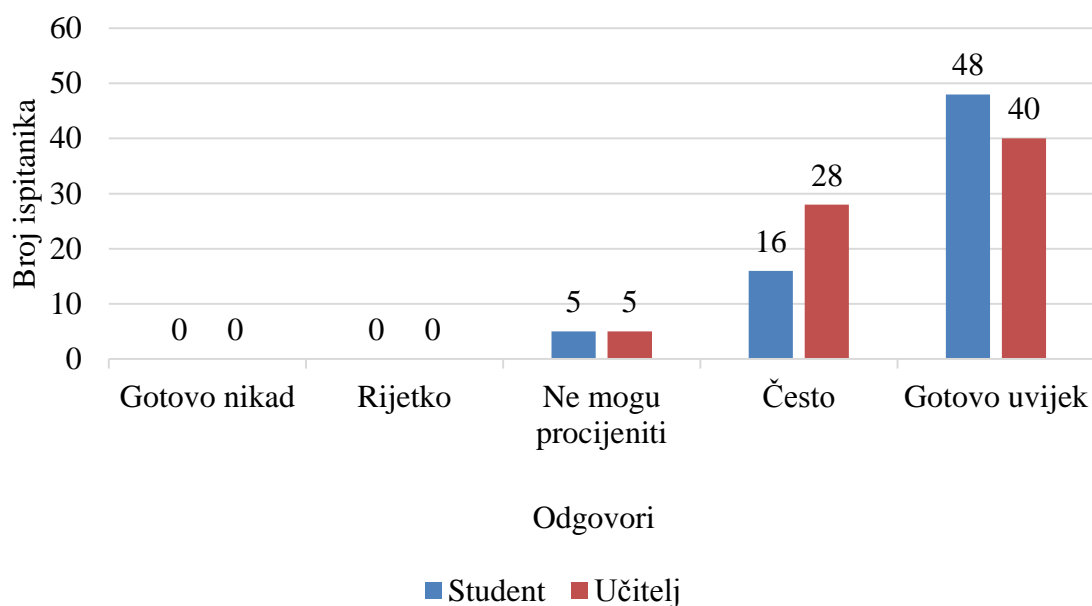
**Slika 16. Grafički prikaz procjene tvrdnje: Učitelji sami organiziraju izvanučioničku nastavu**

Što se tiče tvrdnje *Učitelji organizaciju izvanučioničke nastave prepuštaju turističkim agencijama*, 10 (14,3%) studenata su reklo kako učitelji gotovo nikad ne postupaju tako, a 17 (24,3%) studenata kako učitelji rijetko tako postupaju. 28 (40,0%) studenata ne može procijeniti, dok 11 (15,7%) studenata smatra kako učitelji često tako postupaju, a samo 4 (5,7%) studenata smatra kako učitelji uvijek postupaju u skladu s navedenom tvrdnjom. 17 (23,3%) učitelja gotovo nikad ne postupa u skladu s tvrdnjom i 17 (23,3%) učitelja rijetko tako postupa. 22 (30,1%) učitelja ne može procijeniti. 11 (15,1%) učitelja često postupa u skladu s tvrdnjom, dok 6 (8,2%) učitelja gotovo uvijek postupa u skladu s tvrdnjom (slika 17., prilog 6.).



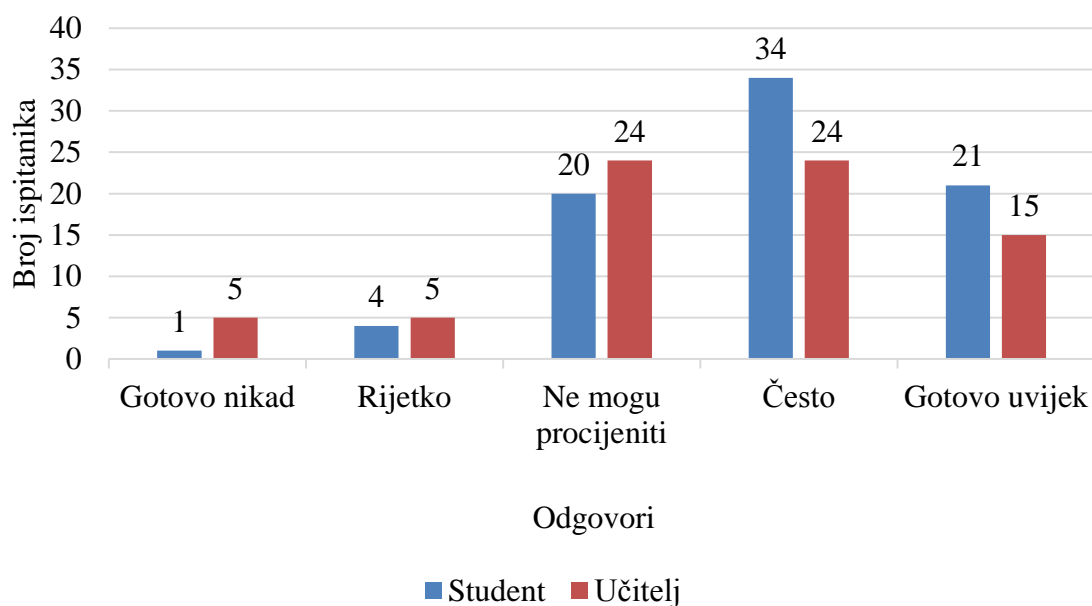
**Slika 17. Grafički prikaz procjene tvrdnje: Učitelji organizaciju izvanučioničke nastave prepuštaju turističkim agencijama**

Što se tiče tvrdnje *Prednosti izvanučioničke nastave (razvijanje timskog rada i bolje upoznavanje s učenicima i raznolikost sadržaja, dulje pamćenje sadržaja, učenje zabavnije učenicima, suradnja s profesorima izvan škole)* su mnogostruke nema studenata koji su odgovorili kako učitelji rijetko ili gotovo nikad ne postupaju u skladu s tvrdnjom. 5 (7,2%) studenata ne može procijeniti, dok 16 (23,2%) studenata smatra kako učitelji često tako postupaju, a čak 48 (69,6%) studenata smatra kako učitelji uvijek postupaju u skladu s navedenom tvrdnjom. Učitelja koji gotovo nikad i rijetko postupaju u skladu s tvrdnjom nema. 5 (6,8%) učitelja ne može procijeniti. 28 (38,4%) učitelja često postupa u skladu s tvrdnjom, dok 40 (54,8%) učitelja gotovo uvijek postupa u skladu s tvrdnjom (slika 18., prilog 7).



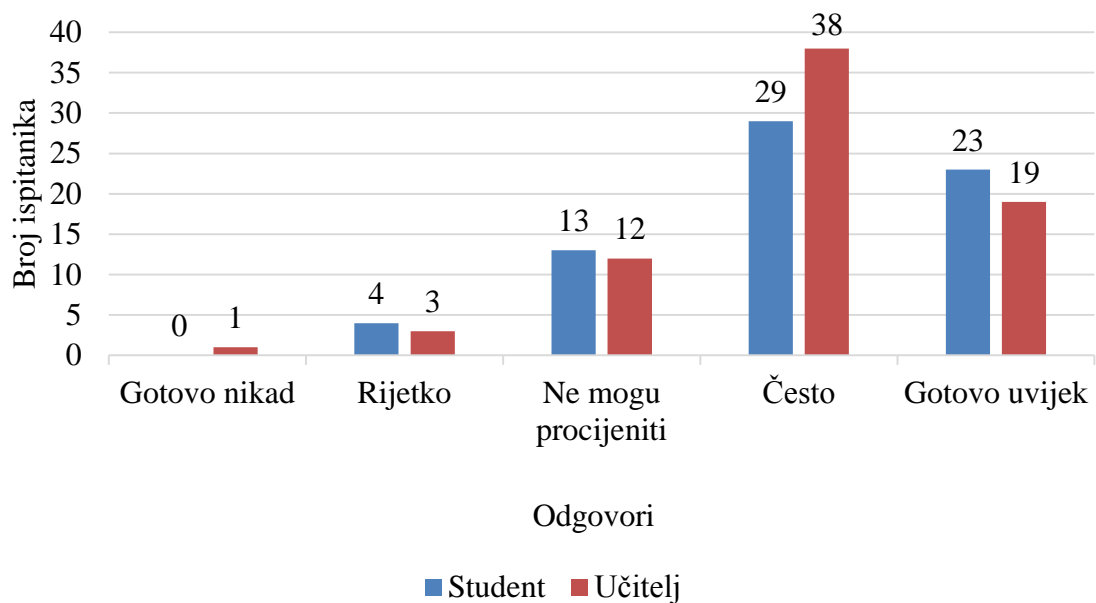
**Slika 18. Grafički prikaz procjene tvrdnje: Prednosti izvanučioničke nastave (razvijanje timskog rada i bolje upoznavanje s učenicima i raznolikost sadržaja, dulje pamćenje sadržaja, učenje zabavnije učenicima, suradnja s profesorima izvan škole) su mnogostruke**

Što se tiče tvrdnje *Financijske mogućnosti roditelja, visoke cijene smještaja, previše posla oko organizacije izvanučioničke nastave, neodgovornost nekih učenika, nerazumijevanje i nezainteresiranost roditelja te nezainteresiranost samih učenika onemogućuju provođenje izvanučioničke nastave*, 1 (1,4%) studenata su reklo kako učitelje gotovo nikad to ne muči, a 4 (5,7%) studenata kako se učitelji rijetko susreću s tim problemom. 20 (28,6%) studenata ne može procijeniti, dok 34 (34,3%) studenata smatra kako se učitelji često susreću s tim problemom, a 21 (30,0%) student smatra kako se učitelji uvijek susreću s navedenim problemom. 5 (6,8%) učitelja se gotovo nikad ne susreće s problemom navedenim u tvrdnji i 5 (6,8%) učitelja se rijetko susreće s tim problemom. 24 (32,9%) učitelja ne može procijeniti. 24 (32,9%) učitelja se često susreće s problemom navedenim u tvrdnji, dok se 15 (20,5%) učitelja gotovo uvijek susreće s navedenim problemom (slika 19., prilog 8.).



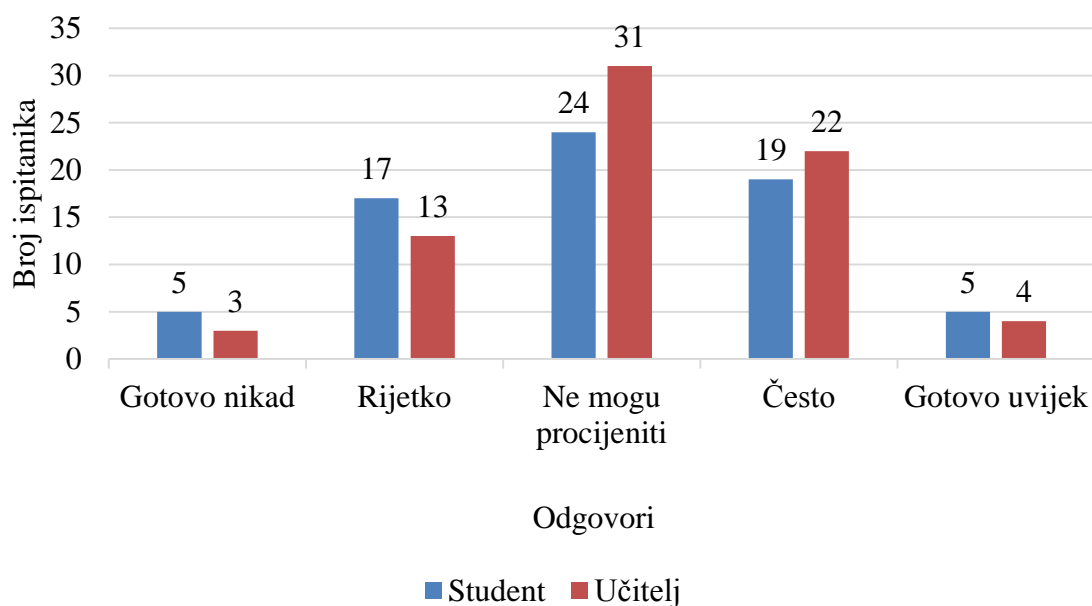
**Slika 19. Grafički prikaz procjene tvrdnje: Financijske mogućnosti roditelja, visoke cijene smještaja, previše posla oko organizacije izvanučioničke nastave, neodgovornost nekih učenika, nerazumijevanje i nezainteresiranost roditelja te nezainteresiranost samih učenika onemogućuju provođenje izvanučioničke nastave**

Što se tiče tvrdnje *Učitelj tijekom izvanučioničke nastave zadaje problem, a potom potiče cijeli razred na zajedničko pronalaženje rješenja zadanog problema*, nema studenata su rekli kako učitelji gotovo nikad ne postupaju tako, dok su 4 (5,8%) studenata rekla da učitelji rijetko tako postupaju. 13 (18,8%) studenata ne može procijeniti, dok čak 29 (42,0%) studenata smatra kako učitelji često tako postupaju, a 23 (33,3%) studenata smatra kako učitelji uvijek postupaju u skladu s navedenom tvrdnjom. 1 (1,4%) učitelj gotovo nikad ne postupuje u skladu s tvrdnjom i 3 (4,1%) učitelja rijetko tako postupuje. 12 (16,4%) učitelja ne može procijeniti. 38 (52,1%) učitelja često postupuje u skladu s tvrdnjom, dok 19 (26,0%) učitelja gotovo uvijek postupuje u skladu s tvrdnjom (slika 20., prilog 9.).



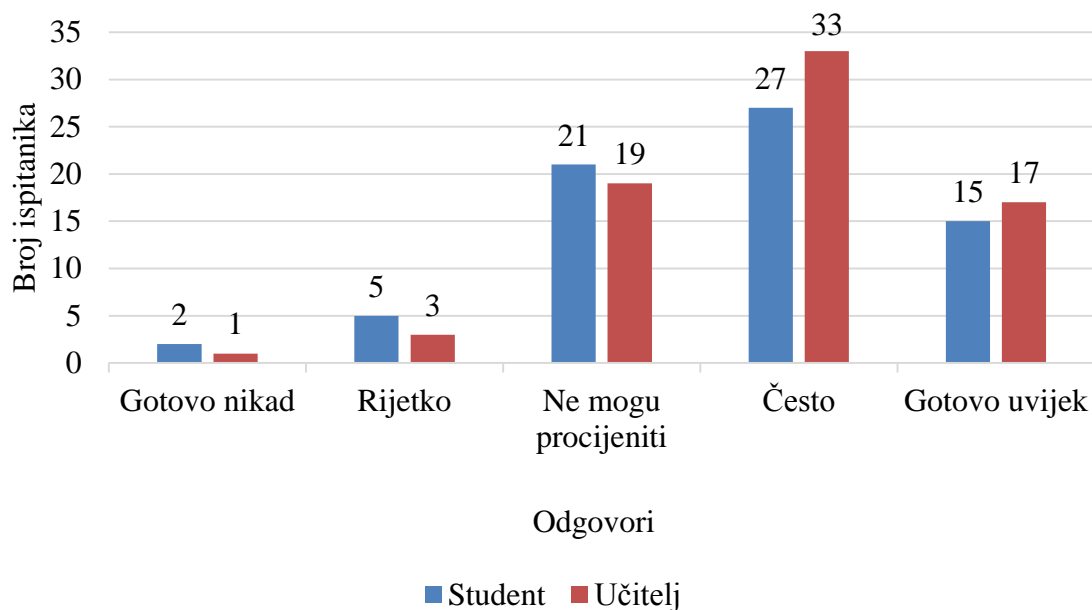
**Slika 20. Grafički prikaz procjene tvrdnje: Učitelj tijekom izvanučioničke nastave zadaje problem, a potom potiče cijeli razred na zajedničko pronalaženje rješenja zadanog problema**

Što se tiče tvrdnje *Učenici samostalno oblikuju istraživačke zadatke u izvanučioničkoj nastavi za druge učenike*, 5 (7,1%) studenata su reklo kako učitelji gotovo nikad to ne primjenjuju, a 17 (24,3%) studenata kako učitelji rijetko to primjenjuju. 24 (34,3%) studenata ne može procijeniti, dok 19 (27,1%) studenata smatra kako učitelji često to primjenjuju, a samo 5 (7,1%) studenata smatra kako učitelji uvijek postupaju u skladu s navedenom tvrdnjom. 3 (4,1%) učitelja gotovo nikad ne postupa u skladu s tvrdnjom i 13 (17,8%) učitelja rijetko tako postupa. 31 (42,5%) učitelj ne može procijeniti. 22 (30,1%) učitelja često postupa u skladu s tvrdnjom, dok samo 4 (5,5%) učitelja gotovo uvijek postupa u skladu s tvrdnjom (slika 21., prilog 10.).



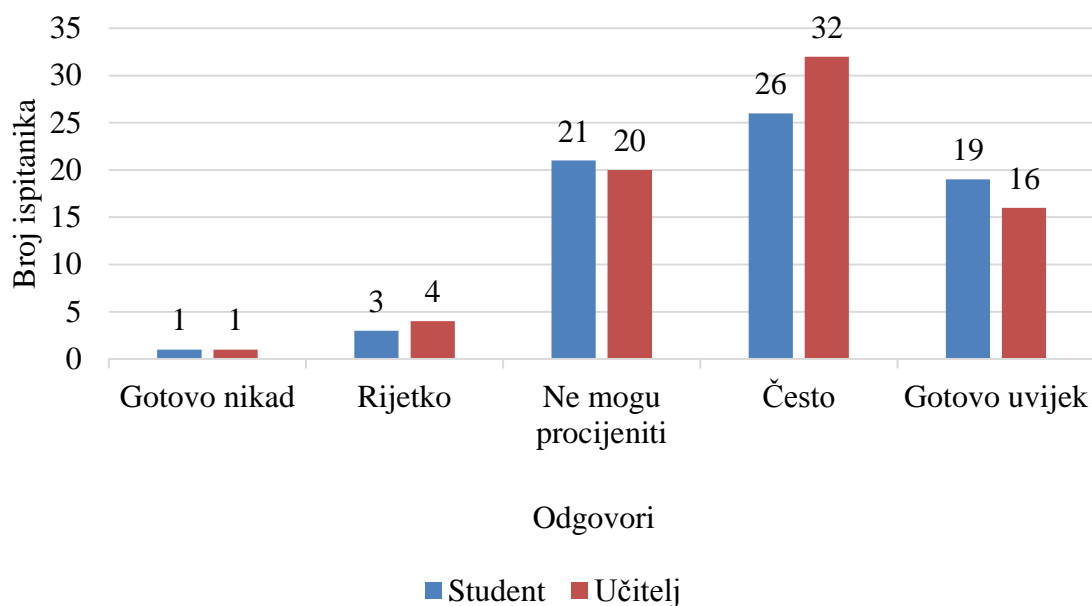
**Slika 21. Grafički prikaz procjene tvrdnje: Učenici samostalno oblikuju istraživačke zadatke u izvanučioničkoj nastavi za druge učenike**

Što se tiče tvrdnje *Učenici u izvanučioničkoj nastavi samostalno rješavaju zadatke*, 2 (2,9%) studenata su reklo kako se to gotovo nikad ne primjenjuje, a 5 (7,1%) studenata kako se rijetko to primjenjuje. 21 (30,0%) studenata ne može procijeniti, dok 27 (38,6%) studenata smatra kako se to često primjenjuje, a 15 (21,4%) studenata smatra kako se to gotovo uvijek primjenjuje. 1 (1,4%) učitelja gotovo nikad ne postupa u skladu s tvrdnjom i 3 (4,1%) učitelja rijetko tako postupa. 19 (26,0%) učitelja ne može procijeniti. Čak 33 (45,2%) učitelja često postupa u skladu s tvrdnjom, dok 17 (23,3%) učitelja gotovo uvijek postupa u skladu s tvrdnjom (slika 22., prilog 11.).



**Slika 22. Grafički prikaz procjene tvrdnje: Učenici u izvanučioničkoj nastavi samostalno rješavaju zadatke**

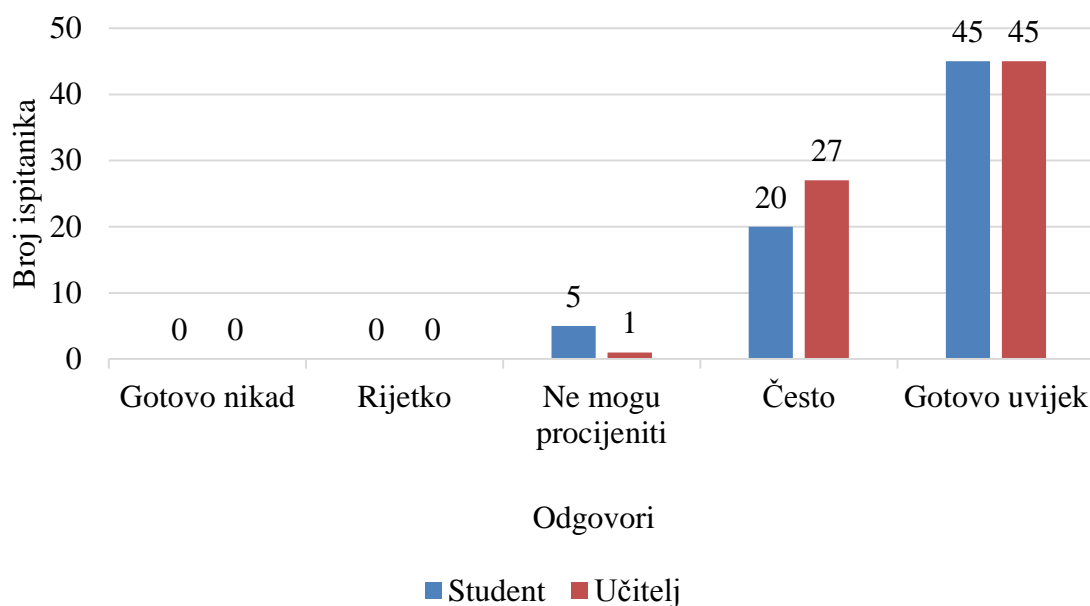
Što se tiče tvrdnje *Učenici samostalno istražuju tijekom izvanučioničke nastave*, 1 (1,4%) student je rekao kako se gotovo nikad ne postupa u skladu s tvrdnjom, a 3 (4,3%) studenta kako se rijetko tako postupa. 21 (30,0%) student ne može procijeniti, dok 26 (37,1%) studenata smatra kako se često postupa u skladu s tvrdnjom, a 19 (27,1%) studenata smatra kako se uvijek postupa u skladu s navedenom tvrdnjom. 1 (1,4%) učitelj gotovo nikad ne postupa u skladu s tvrdnjom i 4 (5,5%) učitelja rijetko tako postupa. 20 (27,4%) učitelja ne može procijeniti. 32 (43,8%) učitelja često postupa u skladu s tvrdnjom, dok 16 (21,9%) učitelja gotovo uvijek postupa u skladu s tvrdnjom (slika 23., prilog 12.).



**Slika 23. Grafički prikaz procjene tvrdnje: Učenici samostalno istražuju tijekom izvanučioničke nastave**

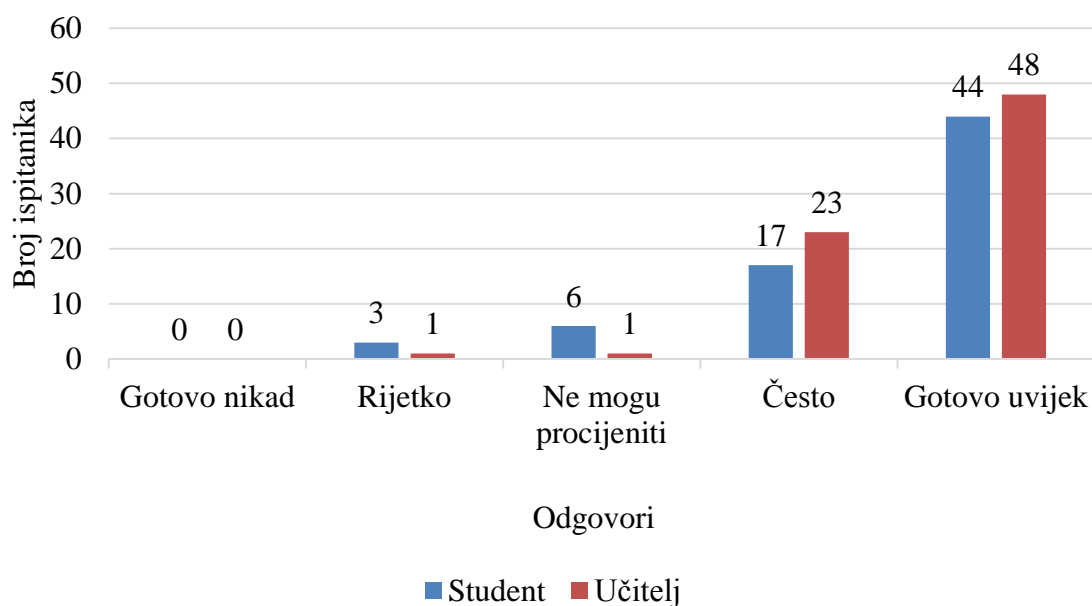
Što se tiče tvrdnje *Učenici stječu nove spoznaje tijekom izvanučioničke nastave*, nema studenata koji smatraju kako se rijetko ili gotovo nikad ne postupa u skladu s navedenom tvrdnjom. 5 (7,1%) studenata ne može procijeniti, dok 20 (28,6%) studenata smatra kako se često tako postupa, a čak 45 (64,3%) studenata smatra kako se uvijek postupa u skladu s navedenom tvrdnjom. Učitelja koji smatraju kako se rijetko ili gotovo nikad ne postupa u skladu s tvrdnjom također nema. 1 (1,4%) učitelj ne može procijeniti, a 27 (37,0%) učitelja često postupa u skladu s tvrdnjom, dok 45 (61,6%) učitelja gotovo uvijek postupa u skladu s tvrdnjom (slika 24., prilog 13.).





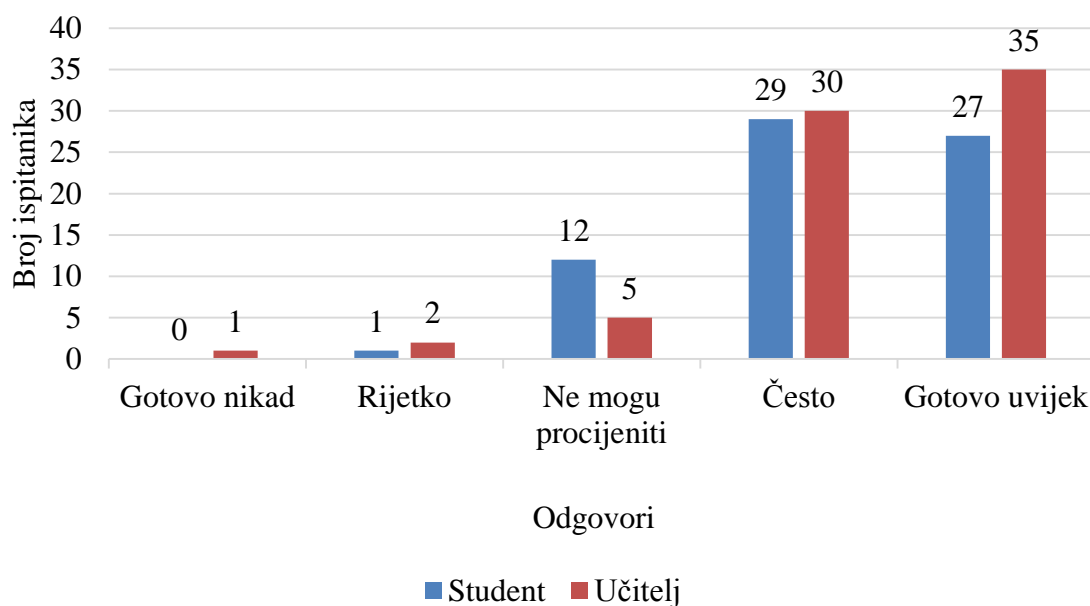
**Slika 24. Grafički prikaz procjene tvrdnje: Učenici stječu nove spoznaje tijekom izvanučioničke nastave**

Što se tiče tvrdnje *Učitelji potiču učenike na rješavanje problemskih situacija koje su vezane uz svakodnevni život*, nema studenata koji smatraju kako učitelji gotovo nikad ne postupaju u skladu s tvrdnjom. 3 (4,3%) studenta smatra kako učitelji rijetko tako postupaju. 6 (8,6%) studenata ne može procijeniti, dok 17 (24,3%) studenata smatra kako učitelji često tako postupaju, a čak 44 (62,9%) studenata smatra kako učitelji uvijek postupaju u skladu s navedenom tvrdnjom. Učitelja koji tvrde da gotovo nikad ne postupaju u skladu s navedenom tvrdnjom nema. 1 (1,4%) učitelj rijetko tako postupuje, te 1 (1,4%) učitelj ne može procijeniti. 23 (31,5%) učitelja često postupuje u skladu s tvrdnjom, dok 48 (65,8%) učitelja gotovo uvijek postupuje u skladu s tvrdnjom (slika 25., prilog 14.).



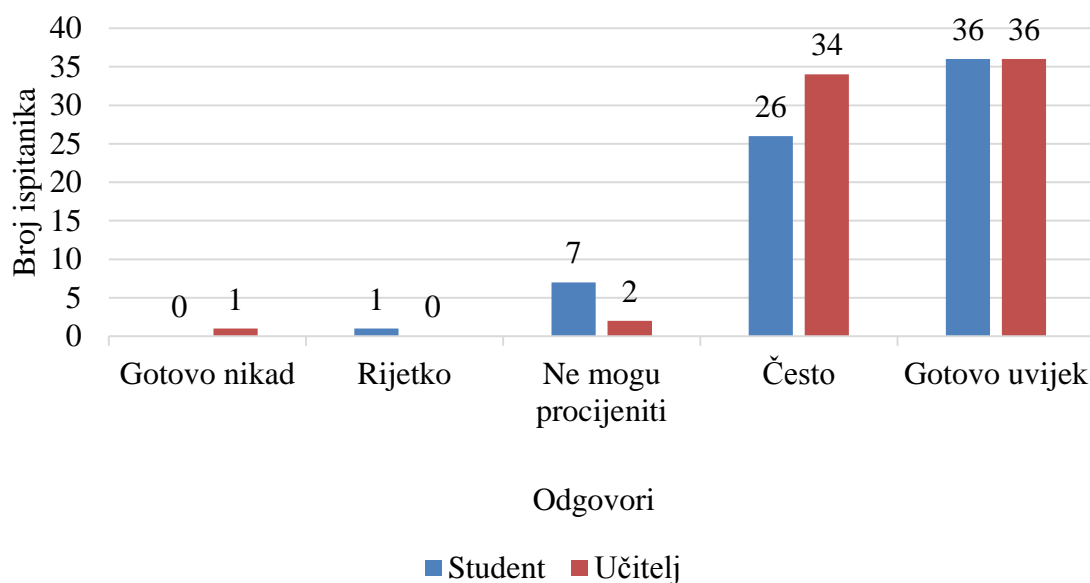
**Slika 25. Grafički prikaz procjene tvrdnje: Učitelji potiču učenike na rješavanje problemskih situacija koje su vezane uz svakodnevni život**

Što se tiče tvrdnje *Učenici tijekom izvanučioničke nastave PID u skupinama ili samostalno rješavaju problemske istraživačke zadatke*, nema studenata koji su rekli kako učitelji gotovo nikad ne postupaju tako, a 1 (1,4%) studente rekao kako učitelji rijetko tako postupaju. 12 (17,4%) studenata ne može procijeniti, dok 29 (42,0%) studenata smatra kako učitelji često tako postupaju, a 27 (39,1%) studenata smatra kako učitelji uvijek postupaju u skladu s navedenom tvrdnjom. 1 (1,4%) učitelj gotovo nikad ne postupa u skladu s tvrdnjom i 2 (2,7%) učitelja rijetko tako postupa. 5 (6,8%) učitelja ne može procijeniti. 30 (41,1%) učitelja često postupa u skladu s tvrdnjom, dok 35 (47,9%) učitelja gotovo uvijek postupa u skladu s tvrdnjom (slika 26., prilog 15.).



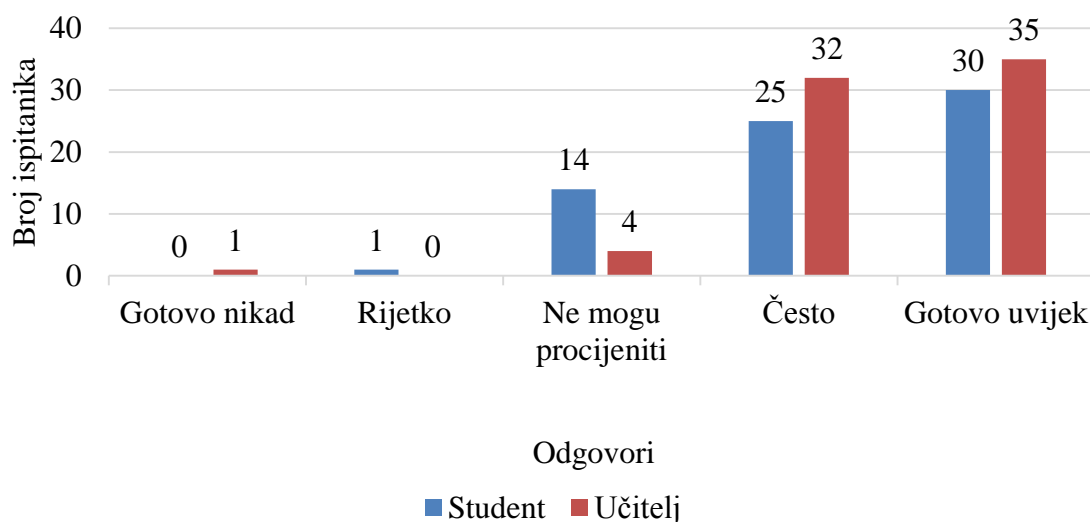
**Slika 26. Grafički prikaz procjene tvrdnje: Učenici tijekom izvanučioničke nastave PID u skupinama ili samostalno rješavaju problemske istraživačke zadatke**

Što se tiče tvrdnje *Učenici tijekom izvanučioničke nastave zaključuju o prirodnim i društvenim procesima i pojavama promatrajući i proučavajući pojave u PID*, nema studenata koji su rekli kako učenici gotovo nikad ne postupaju u skladu s tvrdnjom, a 1 (1,4%) student je rekao kako učenici rijetko tako postupaju. 7 (10,0%) studenata ne može procijeniti, dok 26 (37,1%) studenata smatra kako učenici često tako postupaju, a 36 (51,4%) studenata smatra kako učenici uvijek postupaju u skladu s navedenom tvrdnjom. 1 (1,4%) učitelj smatra kako učenici gotovo nikad ne postupaju u skladu s tvrdnjom, a učitelja koji smatraju kako učenici rijetko postupaju u skladu s tvrdnjom nema. 2 (2,7%) učitelja ne može procijeniti. 34 (46,6%) učitelja smatra da učenici često postupaju u skladu s tvrdnjom, dok 36 (49,3%) učitelja smatra kako učenici gotovo uvijek postupaju u skladu s tvrdnjom (slika 27., prilog 16.).



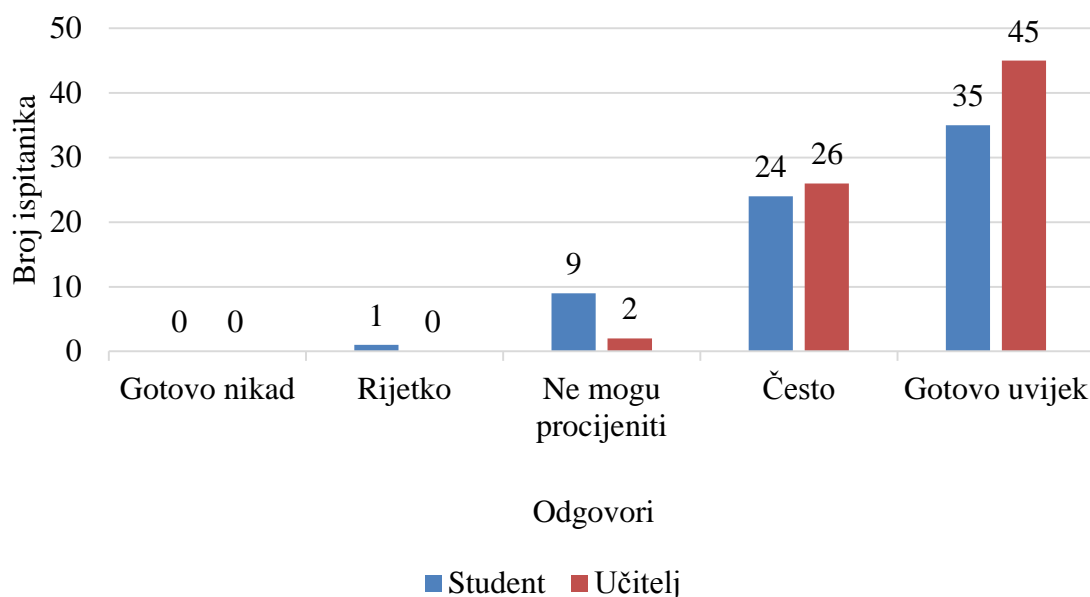
**Slika 27. Grafički prikaz procjene tvrdnje: Učenici tijekom izvanučioničke nastave zaključuju o prirodnim i društvenim procesima i pojavama promatrajući i proučavajući pojave u PID**

Što se tiče tvrdnje *Učitelji učenicima tijekom izvanučioničke nastave zadaju zadatke koji zahtijevaju promatranje i opažanje promjena tijekom vremena i bilježenja uočenih promjena u neposrednoj stvarnosti*, nema studenata koji su rekli kako učitelji gotovo nikad ne postupaju tako, a samo 1 (1,4%) student kako učitelji rijetko tako postupaju. 14 (20,0%) studenata ne može procijeniti, dok 25 (35,7%) studenata smatra kako učitelji često tako postupaju, a 30 (42,9%) studenata smatra kako učitelji uvijek postupaju u skladu s navedenom tvrdnjom. 1 (1,4%) učitelj gotovo nikad ne postupa u skladu s tvrdnjom, a učitelja koji rijetko postupaju u skladu s navedenom tvrdnjom nema. 4 (5,6%) učitelja ne može procijeniti. 32 (44,4%) učitelja često postupa u skladu s tvrdnjom, dok 35 (48,6%) učitelja gotovo uvijek postupa u skladu s tvrdnjom (slika 28., prilog 17.).



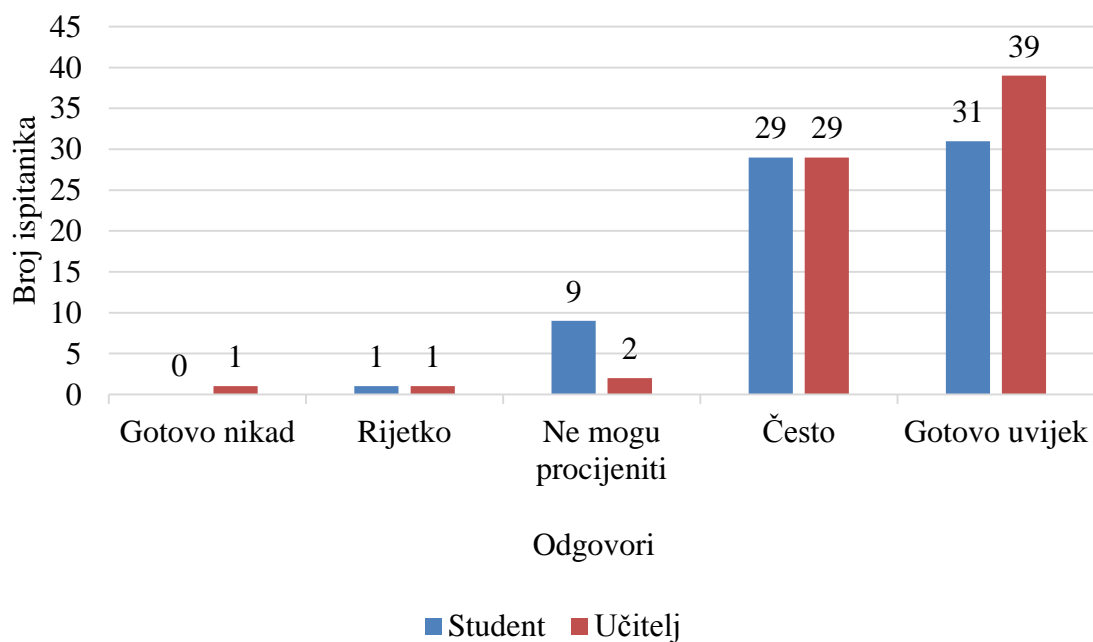
**Slika 28. Grafički prikaz procjene tvrdnje: Učitelji učenicima tijekom izvanučioničke nastave zadaju zadatke koji zahtijevaju promatranje i opažanje promjena tijekom vremena i bilježenja uočenih promjena u neposrednoj stvarnosti**

Što se tiče tvrdnje *Učenici se tijekom izvanučioničke nastave služe različitim osjetilima pri spoznavanju pojava u prirodi*, nema studenata koji su rekli kako učenici gotovo nikad ne postupaju tako, a 1 (1,4%) student smatra kako učenici rijetko tako postupaju. 9 (13,0%) studenata ne može procijeniti, dok 24 (34,8%) studenata smatra kako učenici često tako postupaju, a 35 (50,7%) studenata smatra kako učenici uvijek postupaju u skladu s navedenom tvrdnjom. Učitelja koji smatraju kako učenici rijetko kad ili gotovo nikad ne postupaju s navedenom tvrdnjom. 2 (2,7%) učitelja ne može procijeniti. 26 (35,6%) učitelja tvrdi kako učenici često postupaju u skladu s tvrdnjom, dok čak 45 (61,6%) učitelja smatra kako učenici gotovo uvijek postupaju u skladu s tvrdnjom (slika 29., prilog 18.).



**Slika 29. Grafički prikaz procjene tvrdnje: Učenici se tijekom izvanučioničke nastave služe različitim osjetilima pri spoznavanju pojava u prirodi**

Što se tiče tvrdnje *Učenici tijekom izvanučioničke nastave stječu nove spoznaje služeći se istraživačkim radom u neposrednoj stvarnosti*, nema studenata koji su rekli kako učenici gotovo nikad ne postupaju tako, a 1 (1,4%) student smatra kako učenici rijetko tako postupaju. 9(12,9%) studenata ne može procijeniti, dok 29 (41,4%) studenata smatra kako učenici često tako postupaju, a 31 (44,3%) studenata smatra kako učenici uvijek postupaju u skladu s navedenom tvrdnjom. 1 (1,4%) učitelj smatra da učenici gotovo nikad ne postupaju u skladu s tvrdnjom i 1 (1,4%) učitelj kako učenici rijetko tako postupaju. 2 (2,8%) učitelja ne može procijeniti. 29 (40,3%) učitelja smatra da učenici često postupaju u skladu s tvrdnjom, dok 39 (54,2%) učitelja tvrdi kako učenici gotovo uvijek postupaju u skladu s tvrdnjom (slika 30., prilog 19.).



**Slika 30. Grafički prikaz procjene tvrdnje: Učenici tijekom izvanučioničke nastave stječu nove spoznaje služeći se istraživačkim radom u neposrednoj stvarnosti**

## 8. RASPRAVA

**Hipoteza 1:** Učitelji razredne nastave i studenti Učiteljskog fakulteta smatraju da bi izvanučionička nastava trebala biti češće zastupljena.

Uzimajući u obzir mišljenje budućih i sadašnjih učitelja razredne nastave o tome bi li izvanučionička nastava trebala biti češće zastupljena ili ne, iz tablice je vidljivo kako tvrdnja o češćoj zastupljenosti ima 142 stupnjeva slobode (df). Vrijednost za nivo značajnosti 0,05 za tvrdnju *Smatram da bi izvanučionička nastava trebala biti češće zastupljena* iznosi 0,004 (Sig. (2-tailed)), što je manje od 0,05 pa je hipoteza o jednakosti srednjih vrijednosti odbačena. Vrijednost za nivo značajnosti (0,05) je manja od t-vrijednosti tvrdnje ( $t = 2,901$ ) što dovodi do zaključka da se hipoteza o jednakosti srednjih vrijednosti odbija (tablica 2.), odnosno, može se reći kako buduć i sadašnji učitelji razredne nastave smatraju da bi izvanučionička nastava trebala biti češće zastupljena, što možemo vidjeti i prikazom aritmetičke sredine (Mean = 1,06) koja je za pripadajuću tvrdnju veća od srednje vrijednost koja iznosi 1 (tablica 1.) te grafičkim prikazom odgovora ispitanika (slika 31.).

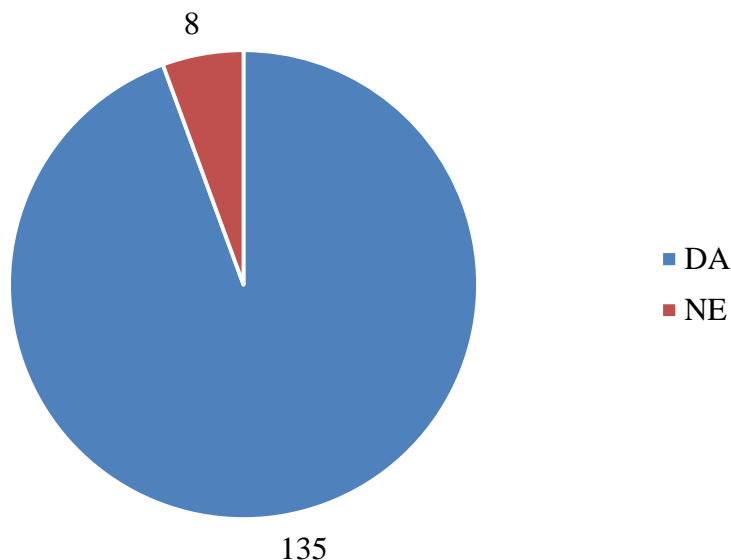
**Tablica 1. One-Sample Statistics**

Tablica 1. One-Sample Statistics	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
CESCEZASTUPLJEN	143	1,06	,231	,019

**Tablica 2. One-Sample Test**

	Test Value = 1					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
CESCEZASTUPLJEN	2,901	142	,004	,056	,02	,09





**Slika 31. Grafički prikaz odgovora učitelja razredne nastave i studenata na pitanje: *Smatrate li da bi ovaj oblik nastave trebao biti češće zastupljen?***

**Hipoteza 2:** Učitelji razredne nastave koji imaju više od 15 godina staža sami organiziraju izvanučioničku nastavu.

Uzimajući u obzir organizaciju izvanučioničke nastave s obzirom na broj godina staža učitelja, iz tablice 21 vidljivo je kako učitelji koji imaju 16 ili više godina staža sami organiziraju izvanučioničku nastavu. Srednja vrijednost samostalnog organiziranja izvanučioničke nastave kod učitelja razredne nastave koji imaju od 16 do 20 godina staža iznosi 3,58 (Mean), dok kod učitelja koji imaju više od 21 godinu staža iznosi 3,62 (Mean) što je više. Računajući srednju vrijednost srednjih vrijednosti dobivamo rezultat 3,6 što je više od srednje vrijednosti koja iznosi 3 (tablica 3.).

Iz kolone Sig. vidimo da je p-vrijednost veća od vrijednosti za prag značajnosti 0,05, i iznosi 0,280 (Sig.), pa se pretpostavka o jednakosti varijansi prihvaća. U tom slučaju, t-vrijednost iznosi 0,147 (t), i dvostrana kritična oblast (vrijednost iz kolone Sig. 2-tailed) je 0,884, a samim tim zaključujemo da razlika srednjih vrijednosti nije značajno različita od nule, odnosno, ne može se zaključiti da postoji statistički značajna razlika između samostalne organizacije izvanučioničke nastave među učiteljima s obzirom na broj godina staža učitelja (tablica 4.). Iako ne postoji statistički značajna razlika između organizacije izvanučioničke nastave s godinama

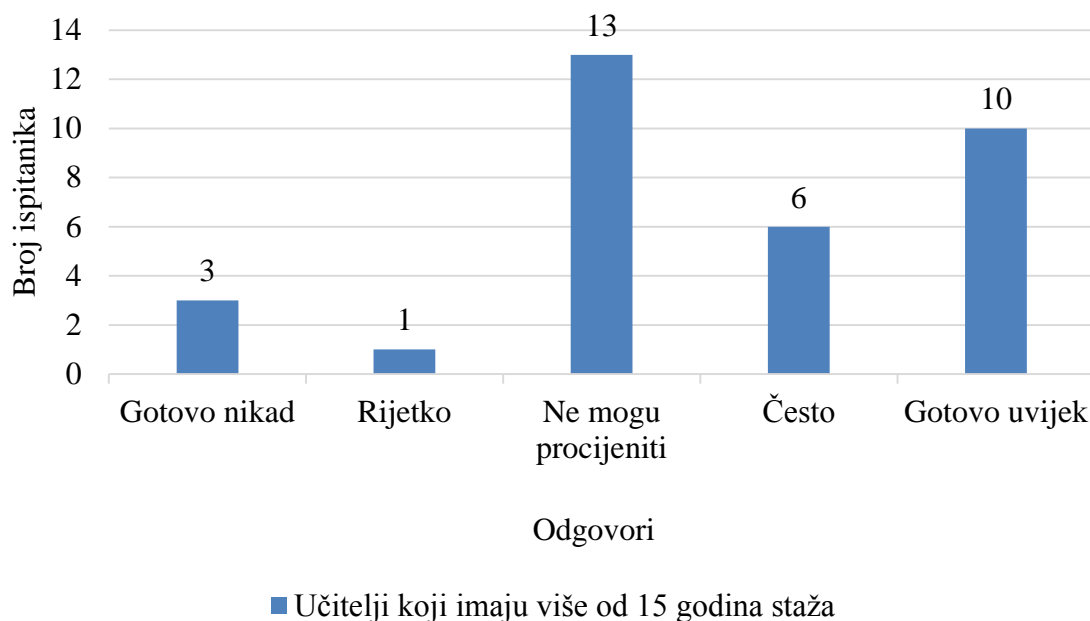
staža, hipoteza se smatra potvrđenom – učitelji koji imaju više od 15 godina staža samostalno organiziraju izvanučioničku nastavu što potvrđuju i rezultati istraživanja prikazani grafičkim prikazom (slika 32.).

**Tablica 3. Group Statistics**

	SATSTAZ	N	Mean	Std. Deviation	Std. ErrorMean
T3	>= 4	33	3,58	1,226	,213
	< 4	39	3,62	1,067	,171

**Tablica 4. IndependentSamples Test**

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
T3	Equal variances assumed	1,188	,280	,147	70	,884	-,040	,270	-,578	,499
	Equal variances not assumed			,145	64,019	,885	-,040	,273	-,586	,506



**Slika 32. Grafički prikaz procjene učitelja razredne nastave i studenata za tvrdnju: Učitelji razredne nastave koji imaju više od 15 godina staža sami organiziraju izvanučioničku nastavu**

**Hipoteza 3:** Budući i sadašnji učitelji ne smatraju da je izvanučionička nastava iz prirodoslovnog područja češće zastupljena nakon uvođenja HNOS-a.

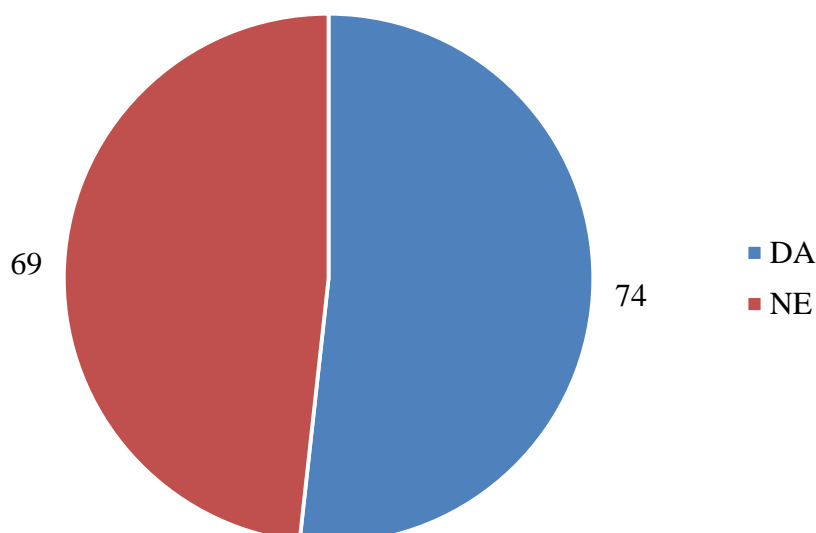
Uzimajući u obzir mišljenje budućih i sadašnjih učitelja razredne nastave o tome da je izvanučionička nastava češće zastupljena nakon uvođenja HNOS-a, iz tablice je vidljivo kako tvrdnja o češćoj zastupljenosti ima 142 stupnja slobode (df). Vrijednost za nivo značajnosti 0,05 za tvrdnju *Smatram da je izvanučionička nastava iz prirodoslovnog područja češće zastupljena nakon uvođenja HNOS-a* iznosi 0,000 (Sig. (2 - tailed)), što je manje od 0,05 pa je hipoteza o jednakosti srednjih vrijednosti odbačena. Vrijednost za nivo značajnosti (0,05) je manja od t-vrijednosti tvrdnje (11,507) što dovodi do zaključka da se hipoteza o jednakosti srednjih vrijednosti odbija (tablica 6.), odnosno, može se reći kako budući i sadašnji učitelji razredne nastave smatraju da je izvanučionička nastava iz prirodoslovnog područja češće zastupljena nakon uvođenja HNOS-a, što možemo vidjeti i prikazom aritmetičke sredine (Mean) koja je za pripadajuću tvrdnju veća od srednje vrijednosti koja iznosi 1 (tablica 5.) te grafičkim prikazom odgovora ispitanika (slika 33.).

**Tablica 5. One-Sample Statistics**

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
HNOS	143	1,48	,501	,042

**Tablica 6. One-Sample Test**

	Test Value = 1					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
HNOS	11,507	142	,000	,483	,40	,57



**Slika 33. Grafički prikaz odgovora učitelja razredne nastave i studenata za tvrdnju: Smatram da je izvanučionička nastava iz prirodoslovnog područja češće zastupljena nakon uvođenja HNOS-a**

**Hipoteza 4:** Studenti koji nisu tijekom stručno-pedagoške prakse sudjelovali u nekom od oblika izvanučioničke nastave smatraju kako učitelji organizaciju izvanučioničke nastave prepuštaju turističkim agencijama.

Uzimajući u obzir mišljenje studenata koji nisu tijekom stručno-pedagoške prakse sudjelovali u nekom od oblika izvanučioničke nastave o tome da učitelji organizaciju

izvanučioničke nastave prepuštaju turističkim agencijama, iz tablice 25 vidljivo je kako studenti koji nisu tijekom stručno-pedagoške prakse sudjelovali u nekom od oblika izvanučioničke nastave smatraju kako učitelji organizaciju izvanučioničke nastave ne prepuštaju turističkim agencijama. Srednja vrijednost mišljenja studenata o organizaciji izvanučioničke nastave od strane učitelja iznosi 2,92 (Mean), što je manje od srednje vrijednosti koja iznosi 3 (tablica 7.).

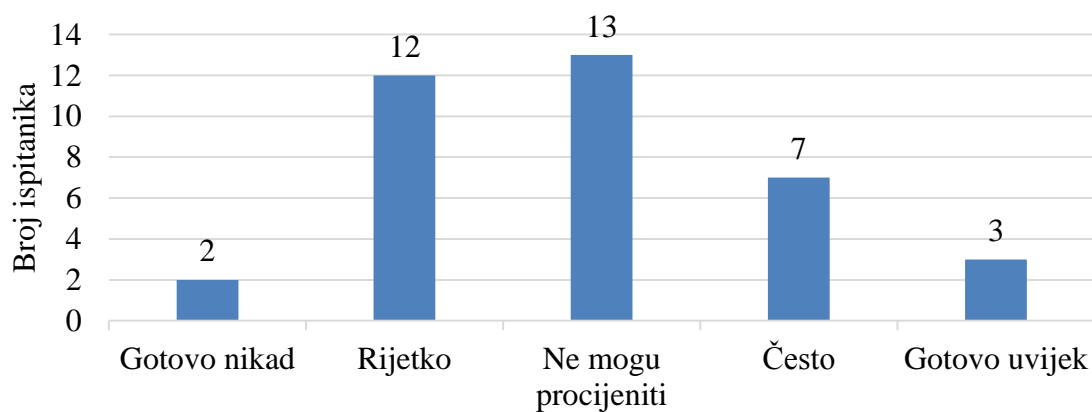
Iz kolone Sig. vidimo da je p-vrijednost veća od vrijednosti za prag značajnosti 0,05, i iznosi 0,451 (Sig.), pa se pretpostavka o jednakosti varijansi prihvaća. U tom slučaju, t-vrijednost iznosi 1,466 (t), i dvostrana kritična oblast (vrijednost iz kolone Sig. 2-tailed) je 0,147, a samim tim zaključujemo da razlika srednjih vrijednosti nije značajno različita od nule, odnosno, ne može se zaključiti da postoji statistički značajna razlika između studenata koji su tijekom stručno-pedagoške prakse sudjelovali u nekom od oblika izvanučioničke nastave i studenata koji nisu sudjelovali u nijednom obliku izvanučioničke nastave (tablica 8.). Iako ne postoji statistički značajna razlika između mišljenja studenata ovisno o sudjelovanju u izvanučioničkoj nastavi ili ne, hipoteza se smatra odbačenom – studenti koji nisu tijekom stručno-pedagoške prakse sudjelovali u nekom od oblika izvanučioničke nastave ne smatraju kako učitelji organizaciju izvanučioničke nastave prepuštaju turističkim agencijama, što potvrđuju i rezultati istraživanja prikazani grafičkim prikazom (slika 34.).

***Tablica 7. Group Statistics***

	SUDJELOVANJERAZRED	N	Mean	Std. Deviation	Std. ErrorMean
T4	DA	33	2,55	1,092	,190
	NE	37	2,92	1,038	,171

**Tablica 8. Independent Samples Test**

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
T 4	Equal variances assumed	,575	,451	1,466	68	,147	-,373	,255	-,882	,135
	Equal variances not assumed			1,462	66,148	,148	-,373	,255	-,883	,137



Odgovori

- Studenti koji nisu tijekom stručno-pedagoške prakse sudjelovali u nekom od oblika izvanučioničke nastave

**Slika 34. Grafički prikaz procjene učitelja razredne nastave i studenata za tvrdnju: Učitelji organizaciju izvanučioničke nastave prepuštaju turističkim agencijama**

## 9. ZAKLJUČAK

Izvanučionička nastava Prirode i društva sastavni je dio nastavnog rada učitelja u osnovnim školama. Bez obzira na mjesto i vrijeme trajanja, svu nastavu ustrojenu izvan učionice možemo nazvati izvanučioničkom nastavom.

Hipoteza 1. kojom je pretpostavljeno da učitelji razredne nastave i studenti Učiteljskog fakulteta smatraju da bi izvanučionička nastava trebala biti češće zastupljena je potvrđena.

Potvrđuje se i hipoteza 2. kojom je pretpostavljeno da učitelji koji imaju više od 15 godina staža samostalno organiziraju izvanučioničku nastavu. Hipoteza 3. kojom je pretpostavljeno da budući i sadašnji učitelji ne smatraju da je izvanučionička nastava češće zastupljena nakon uvođenja HNOS-a se odbacuje. Također se odbacuje i hipoteza 4. kojom je pretpostavljeno da studenti koji nisu tijekom stručno-pedagoške prakse sudjelovali u nekom od oblika izvanučioničke nastave smatraju kako učitelji organizaciju izvanučioničke nastave prepuštaju turističkim agencijama.

Rezultati dobiveni ovim istraživanjem pokazuju kako bi izvanučionička nastava iz prirodoslovnog područja trebala biti češće zastupljena. Iako se pokazalo kako je njezina zastupljenost nešto veća nakon uvođenja HNOS-a, svakako bi je trebalo češće provoditi.

Cilj svakog učitelja bi trebao biti priprema učenika za svakodnevni život, a izvanučionička nastava je baš to – priprema za stvaran život, učionica u prirodi koja potiče razvoj cjelovite mlade osobe.

## LITERATURA

1. Anđić, D. (2007). Učenje i poučavanje prirode i društva na otvorenim prostorima. *Metodički obzori*, 2(1), 7-23.
2. Bezić, I. (1984). *Metodika prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Bezić, K. (1973). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga
4. Bognar, L., Matijević, M. (1993). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Boras, M. (2009). Suvremeni pristupi nastavi prirode i društva. *Život i škola*, 57(1), 40-49.
6. Borić, E. (2009). Priručnik za nastavu: Istraživačka nastava prirode i društva na adresi [https://www.ffst.unist.hr/\\_download/repository/doc.\\_dr.\\_sc.\\_edita\\_boriC\\_istraZivaCka\\_nastava\\_prirode\\_i\\_druStva\\_%28prirucnik\\_za\\_nastavu%29.pdf](https://www.ffst.unist.hr/_download/repository/doc._dr._sc._edita_boriC_istraZivaCka_nastava_prirode_i_druStva_%28prirucnik_za_nastavu%29.pdf) (20.7.2018.)
7. Borić, E., Škugor, A. i Perković, I. (2010). Samoprocjena učitelja o izvanučioničkoj istraživačkoj nastavi Prirode i društva. *Odgojne znanosti*, 12(2), 361-371.
8. Brüning, L., Saum, T. (2008). *Suradničkim učenjem do uspješne nastave*. Zagreb: Naklada Kosinj.
9. De Zan, I. (1999). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.
10. De Zan, I. (2005). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Dryden, G., Vos, J. (2001). *Revolucija u učenju: kako promijeniti način na koji svijet uči*. Zagreb: Educa.
12. Glasser, W. (1994). *Kvalitetna škola*. Zagreb: Educa.
13. Grubić, M. (1963). *Metodika nastave poznavanja prirode i biologije*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
14. HNOS – Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006) na adresi [http://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni\\_plan\\_i\\_program\\_za\\_osnovnu\\_skolu\\_-\\_MZOS\\_2006\\_.pdf](http://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006_.pdf) (20.7.2018.)
15. Hoffman, J., Morales Knight, L. F., Wallach, J. (2007). Gardening Activities, Education, and Self-Esteem: Learning Outside the Classroom. *Sage*. 42(5), 403-411.



16. Husanović-Pejnović, D. (2012). *Održivi razvoj i izvanučionička nastava u zavičaju*. Zagreb: Školska knjiga.
17. Jansen, E. (2003). *Super-nastava: nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje*. Zagreb: Educa.
18. Kanižaj, J. (2001). *Škola u prirodi*. Varaždin: Vall 042.
19. Kadum-Bošnjak, S. (2012). Suradničko učenje. *Metodički ogledi*, 19(1), 181-199.
20. Kiš-Novak, D. (2015). Field Work and Students' Attitudes towards it. Education and Globalization. 10th International Balkan Education and Science Congress Ohrid, Macedonia, September 17-19, 2015. <http://eprints.ugd.edu.mk/14602/5/V.N.%20.pdf>
21. Kiš-Novak, D., Lapat, G.(2017). Opinions and Attitudes of Students Teachers Towards Teaching Outside the Classroom. Faculty of Education, Trakia University – Stara Zagora, Bulgaria
22. Klippert, H. (2001). *Kako uspješno učiti u timu*. Zagreb: Educa.
23. Letina, A. (2013). Kompetencije učitelja primarnoga obrazovanja za djelotvornu organizaciju i izvođenje nastave prirode i društva. *Život i škola*, 59(1), 341-356.
24. Lukša, Ž., Žamarija, M., DragićRunjak, T., Sinković, N. (2009). *Terenska nastava prirode i biologije u osnovnoj školi*. Zagreb: Hrvatsko biološko društvo.
25. Matijević, M., Radovanović, D. (2011). *Nastava usmjerena na učenika*. Zagreb: Školske novine.
26. Mattes, W. (2007a). *Nastavne metode: 75 kompaktnih pregleda za nastavnike i učenike*. Zagreb: Naklada Ljevak.
27. Mattes, W. (2007b). *Rutinski planirati-učinkovito poučavati*. Zagreb: Naklada Ljevak.
28. Nacionalni kurikulum nastavnoga predmeta Priroda i društvo – prijedlog (2016) na adresi [http://mzos.hr/datoteke/7-Predmetni\\_kurikulum-Priroda\\_i\\_drustvo.pdf](http://mzos.hr/datoteke/7-Predmetni_kurikulum-Priroda_i_drustvo.pdf) (20.7.2018.)
29. Reić - Ercegovac, I. i Jukić, T. (2008). Suradničko učenje u razrednoj nastavi. *Život i škola*, 65(2), 69-80.

30. Seidman, A., Brown, S. C. (2006). Integrating Outside Learning with the Classroom Experience: the Student Learning Imperative. *Education*:127(1), 109-114.
31. Skok, P. (2001). *Izvanučionička nastava*. Zagreb: Pedagoški servis.
32. Stella, I. (2000). *Priprema i provedba školskih izleta, ekskurzija i putovanja*. Zagreb: ZiB Mladost.
33. Urednici časopisa Education Gazzete. (2018). Teaching and Learning Outside the Classroom. *Education Gazzete*, 97(14)
34. Terhart, E. (2001). *Metode poučavanja i učenja: uvod u probleme metodičke organizacije poučavanja i učenja*. Zagreb: Educa.
35. Vilić-Kolobarić, K. (2008). *Terenska nastava i suodnosi nastavnih sadržaja: priručnik za učitelje*. Đakovo: Tempo.
36. Waite, S. (2017). *Children Learning Outside the Classroom: From Birth to Eleven*. SAGE.

## 10. PRILOZI

### 10.1. Prilog 1: Anketni upitnik za učitelje

Anketni upitnik za učitelje!

Poštovana učiteljice, poštovani učitelju! Molim Vas da za potrebe istraživanja, koje je namijenjeno izradi diplomskog rada na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, odsjek u Čakovcu, pročitate navedene tvrdnje i procijenite ih. Prilikom popunjavanja upitnika imajte na umu: nema točnih i netočnih odgovora, važni su iskreni odgovori i Vaše osobno mišljenje. Upitnik je anonimn, rezultati će se razmatrati u cjelini, a ne pojedinačno.

Hvala Vam na sudjelovanju!

1. Spol:        M        Ž

2. Županija u kojoj radite:

- a) Međimurska
- b) Varaždinska
- c) Koprivničko-križevačka
- d) Bjelovarsko-bilogorska
- e) Grad Zagreb
- f) drugo

3. Stručna sprema:

- a) Viša stručna sprema (VŠS)
- b) Visoka stručna sprema (VSS) – dipl. učit./mag.prim.educ.
- c) Magisterij struke ili znanosti (mr.,mr.sc.)
- d) Doktorat znanosti (dr.sc.)

**4. Godine radnog staža:**

- a) 0 – 5 godina
- b) 6 – 10 godina
- c) 11 – 15 godina
- d) 16 – 20 godina
- e) 21 – 25 godina
- f) više od 25 godina

**5. Razred u kojem trenutno radite:**

- a) prvi
- b) drugi
- c) treći
- d) četvrti

**6. Je li izvanučionička nastava češće zastupljena u nastavi nakon uvođenja HNOS-a?**

DA NE

**7. Smatrate li da bi ovaj oblik nastave trebao biti češće zastupljen?**

DA NE

**8. Molim Vas da na skali od 1 do 5 procijenite koliko često primjenjujete navedene postupke u svakidašnjoj nastavi PID.**

gotovo nikad      1      2      3      4      5      gotovo uvijek

1. Pri organizaciji izvanučioničke nastave surađujem s drugim učiteljima.

1      2      3      4      5

2. Pri organizaciji izvanučioničke nastave konzultiram se sa stručnim službama zaštićenih područja.

1      2      3      4      5

3. Sam organiziram izvanučioničku nastavu.

1      2      3      4      5

4. Organizaciju izvanučioničke nastave prepuštam turističkim agencijama.

1      2      3      4      5

5. Prednosti izvanučioničke nastave (razvijanje timskog rada i bolje upoznavanje s učenicima i raznolikost sadržaja, dulje pamćenje sadržaja, učenje zabavnije učenicima, suradnja s profesorima izvan škole) su mnogostruke.

1      2      3      4      5

6. Financijske mogućnosti roditelja, visoke cijene smještaja, previše posla oko organizacije izvanučioničke nastave, neodgovornost nekih učenika, nerazumijevanje i nezainteresiranost roditelja te nezainteresiranost samih učenika onemogućuju provođenje izvanučioničke nastave.

1      2      3      4      5

7. Učitelj tijekom izvanučioničke nastave zadaje problem, a potom potiče cijeli razred na zajedničko pronalaženje rješenja zadanog problema.

1      2      3      4      5

8. Učenici samostalno oblikuju istraživačke zadatke u izvanučioničkoj nastavi za druge učenike.

1      2      3      4      5

9. Učenici u izvanučioničkoj nastavi samostalno rješavaju zadatke.

1      2      3      4      5

10. Učenici samostalno istražuju tijekom izvanučioničke nastave.

1      2      3      4      5

11. Učenici stječu nove spoznaje tijekom izvanučioničke nastave.

1      2      3      4      5

12. Učitelji potiču učenike na rješavanje problemskih situacija koje su vezane uz svakodnevni život.

1      2      3      4      5

13. Učenici tijekom izvanučioničke nastave Prirode i društva u skupinama ili samostalno rješavaju problemske istraživačke zadatke.

1      2      3      4      5

14. Učenici tijekom izvanučioničke nastave zaključuju o prirodnim i društvenim procesima i pojavama promatrajući i proučavajući pojave u prirodi i društvu.

1      2      3      4      5

15. Učitelji učenicima tijekom izvanučioničke nastave zadaju zadatke koji zahtijevaju promatranje i opažanje promjena tijekom vremena i bilježenja uočenih promjena u neposrednoj stvarnosti.

1      2      3      4      5

16. Učenici se tijekom izvanučioničke nastave služe različitim osjetilima pri spoznavanju pojava u prirodi.

1      2      3      4      5

17. Učenici tijekom izvanučioničke nastave stječu nove spoznaje služeći se istraživačkim radom u neposrednoj stvarnosti.

1      2      3      4      5

**9. Vaše mišljenje o zastupljenosti izvanučioničke nastave iz prirodoslovnog područja.**

---

## **10.2. Prilog 2: Anketni upitnik za studente**

Anketni upitnik za studente

Poštovana studentice, poštovani studentu! Molim Vas da za potrebe istraživanja koje je namijenjeno izradi diplomskog rada, pročitate navedene tvrdnje i procijenite ih. Prilikom popunjavanja upitnika imajte na umu: nema točnih i netočnih odgovora, važni su iskreni odgovori i Vaše osobno mišljenje. Upitnik je anonimn, rezultati će se razmatrati u cjelini, a ne pojedinačno.

Hvala Vam na sudjelovanju!

**1. Spol:**      M      Ž

**2. Županija iz koje dolazim:**

a) Međimurska

b) Varaždinska

c) Koprivničko-križevačka

e) Grad Zagreb

d) Bjelovarsko-bilogorska

f) drugo

**3. Godina studija:**

a) 4. godina

b) 5. godina

**4. Jeste li održali koji nastavni sat iz predmeta Priroda i društvo?**

DA

NE

**5. Jeste li tijekom stručno-pedagoške prakse sudjelovali u nekom obliku izvanučioničke nastave?**

DA

NE

**6. Je li izvanučionička nastava češće zastupljena u nastavi nakon uvođenja HNOS-a?**

DA

NE

**7. Smatrate li da bi ovaj oblik nastave trebao biti češće zastupljen?**

DA

NE

**8. Molim Vas da na skali od 1 do 5 procijenite koliko često primjenjujete navedene postupke u svakidašnjoj nastavi PID.**

gotovo nikad

1

2

3

4

5

gotovo uvijek

1. Pri organizaciji izvanučioničke nastave učitelji međusobno surađuju.

1

2

3

4

5

2. Pri organizaciji izvanučioničke nastave učitelji se konzultiraju sa stručnim službama zaštićenih područja.

1

2

3

4

5

3. Učitelji sami organiziraju izvanučioničku nastavu.

1

2

3

4

5

4. Učitelji organizaciju izvanučioničke nastave prepuštaju turističkim agencijama.

1      2      3      4      5

5. Prednosti izvanučioničke nastave (razvijanje timskog rada i bolje upoznavanje s učenicima i raznolikost sadržaja, dulje pamćenje sadržaja, učenje zabavnije učenicima, suradnja s profesorima izvan škole) su mnogostruke.

1      2      3      4      5

6. Financijske mogućnosti roditelja, visoke cijene smještaja, previše posla oko organizacije izvanučioničke nastave, neodgovornost nekih učenika, nerazumijevanje i nezainteresiranost roditelja te nezainteresiranost samih učenika onemogućuju provođenje izvanučioničke nastave.

1      2      3      4      5

7. Učitelj tijekom izvanučioničke nastave zadaje problem, a potom potiče cijeli razred na zajedničko pronalaženje rješenja zadanog problema.

1      2      3      4      5

8. Učenici samostalno oblikuju istraživačke zadatke u izvanučioničkoj nastavi za druge učenike.

1      2      3      4      5

9. Učenici u izvanučioničkoj nastavi samostalno rješavaju zadatke.

1      2      3      4      5

10. Učenici samostalno istražuju tijekom izvanučioničke nastave.

1      2      3      4      5

11. Učenici stječu nove spoznaje tijekom izvanučioničke nastave.

1      2      3      4      5

12. Učitelji potiču učenike na rješavanje problemskih situacija koje su vezane uz svakodnevni život.

1      2      3      4      5

13. Učenici tijekom izvanučioničke nastave Prirode i društva u skupinama ili samostalno rješavaju problemske istraživačke zadatke.

1      2      3      4      5

14. Učenici tijekom izvanučioničke nastave zaključuju o prirodnim i društvenim procesima i pojavama promatrajući i proučavajući pojave u prirodi i društvu.



1 2 3 4 5

15. Učitelji učenicima tijekom izvanučioničke nastave zadaju zadatke koji zahtijevaju promatranje i opažanje promjena tijekom vremena i bilježenja uočenih promjena u neposrednoj stvarnosti.

1 2 3 4 5

16. Učenici se tijekom izvanučioničke nastave služe različitim osjetilima pri spoznavanju pojava u prirodi.

1 2 3 4 5

17. Učenici tijekom izvanučioničke nastave stječu nove spoznaje služeći se istraživačkim radom u neposrednoj stvarnosti.

1 2 3 4 5

**9. Vaše mišljenje o zastupljenosti izvanučioničke nastave iz prirodoslovnog područja.**

**10.3. Prilog 3. Tablica 2. Pri organizaciji izvanučioničke nastave učitelji međusobno surađuju**

	Student	Učitelj razredne nastave
<b>Učestalost primjene u nastavi</b>	<b>Broj ispitanika (%)</b>	
Gotovo nikad	1 (1,4)	0 (0,0)
Rijetko	4 (5,8)	6 (8,2)
Ne mogu procijeniti	14 (20,3)	10 (13,7)
Često	29 (42,0)	22 (30,1)
Gotovo uvijek	21 (40,4)	35 (47,9)
<b>Ukupno</b>	<b>69 (100,0)</b>	<b>73 (100,0)</b>

**10.4. Prilog 4. Tablica 3. Pri organizaciji izvanučioničke nastave učitelji se konzultiraju sa stručnim službama**

	Student	Učitelj razredne nastave
<b>Učestalost primjene u nastavi</b>	<b>Broj ispitanika (%)</b>	
Gotovo nikad	1 (1,4)	5 (6,8)

Rijetko	9 (13,0)	9 (12,3)
Ne mogu procijeniti	26 (37,7)	24 (32,9)
Često	19 (27,5)	18 (24,7)
Gotovo uvijek	14 (20,3)	17 (23,3)
<b>Ukupno</b>	<b>69 (100,0)</b>	<b>73 (100,0)</b>

**10.5. Prilog 5. Tablica 4. Učitelji sami organiziraju izvanučioničku nastavu**

	Student	Učitelj razredne nastave
<b>Učestalost primjene u nastavi</b>	<b>Broj ispitanika (%)</b>	
Gotovo nikad	2 (2,9)	5 (6,9)
Rijetko	13 (18,6)	5 (6,9)
Ne mogu procijeniti	22 (31,4)	21 (29,2)
Često	21 (30,0)	24 (33,3)
Gotovo uvijek	12 (17,1)	17 (23,6)
<b>Ukupno</b>	<b>70 (100,0)</b>	<b>72 (100,0)</b>

**10.6. Prilog 6. Tablica 5. Učitelji organizaciju izvanučioničke nastave prepuštaju turističkim agencijama**

	Student	Učitelj razredne nastave
<b>Učestalost primjene u nastavi</b>	<b>Broj ispitanika (%)</b>	
Gotovo nikad	10 (14,3)	17 (23,3)
Rijetko	17 (24,3)	17 (23,3)
Ne mogu procijeniti	28 (40,0)	22 (30,1)
Često	11 (15,7)	11 (15,1)
Gotovo uvijek	4 (5,7)	6 (8,2)
<b>Ukupno</b>	<b>70 (100,0)</b>	<b>73 (100,0)</b>

**10.7. Prilog 7. Tablica 6. Prednosti izvanučioničke nastave (razvijanje timskog rada i bolje upoznavanje s učenicima i raznolikost sadržaja, dulje pamćenje sadržaja, učenje zabavnije učenicima, suradnja s profesorima izvan škole) su mnogostruke**

	Student	Učitelj razredne nastave
--	---------	--------------------------

Učestalost primjene u nastavi	Broj ispitanika (%)	
	Gotovo nikad	0 (0,0)
Rijetko	0 (0,0)	0 (0,0)
Ne mogu procijeniti	5 (7,2)	5 (6,8)
Često	16 (23,2)	28 (38,4)
Gotovo uvijek	48 (69,6)	40 (54,8)
<b>Ukupno</b>	<b>69 (100,0)</b>	<b>73 100,0)</b>

**10.8. Prilog 8. Tablica 7. Financijske mogućnosti roditelja, visoke cijene smještaja, previše posla oko organizacije izvanučioničke nastave, neodgovornost nekih učenika, nerazumijevanje i nezainteresiranost roditelja te nezainteresiranost samih učenika onemogućuju provođenje izvanučioničke nastave**

	Student	Učitelj razredne nastave
<b>Učestalost primjene u nastavi</b>	<b>Broj ispitanika (%)</b>	
Gotovo nikad	1 (1,4)	5 (6,8)
Rijetko	4 (5,7)	5 (6,8)
Ne mogu procijeniti	20 (28,6)	24 (32,9)
Često	34 (34,3)	24 (32,9)
Gotovo uvijek	21 (30,0)	15 (20,5)
<b>Ukupno</b>	<b>70 (100,0)</b>	<b>73 (100,0)</b>

**10.9. Prilog 9. Tablica 8. Učitelj tijekom izvanučioničke nastave zadaje problem, a potom potiče cijeli razred na zajedničko pronalaženje rješenja zadanog problema**

	Student	Učitelj razredne nastave
<b>Učestalost primjene u nastavi</b>	<b>Broj ispitanika (%)</b>	
Gotovo nikad	0 (0,0)	1 (1,4)
Rijetko	4 (5,8)	3 (4,1)
Ne mogu procijeniti	13 (18,8)	12 (16,4)
Često	29 (42,0)	38 (52,1)
Gotovo uvijek	23 (33,3)	19 (26,0)

<b>Ukupno</b>	<b>69 (100,0)</b>	<b>73 (100,0)</b>
---------------	-------------------	-------------------

**10.10. Prilog 10. Tablica 9. Učenci samostalno oblikuju istraživačke zadatke u izvanučioničkoj nastavi za druge učenike**

	Student	Učitelj razredne nastave
<b>Učestalost primjene u nastavi</b>	<b>Broj ispitanika (%)</b>	
Gotovo nikad	5 (7,1)	3 (4,1)
Rijetko	17 (24,3)	13 (17,8)
Ne mogu procijeniti	24 (34,3)	31 (42,5)
Često	19 (27,1)	22 (30,1)
Gotovo uvijek	5 (7,1)	4 (5,5)
<b>Ukupno</b>	<b>70 (100,0)</b>	<b>73 (100,0)</b>

**10.11. Prilog 11. Tablica 10. Učenci u izvanučioničkoj nastavi samostalno rješavaju zadatke**

	Student	Učitelj razredne nastave
<b>Učestalost primjene u nastavi</b>	<b>Broj ispitanika (%)</b>	
Gotovo nikad	2 (2,9)	1 (1,4)
Rijetko	5 (7,1)	3 (4,1)
Ne mogu procijeniti	21 (30,0)	19 (26,0)
Često	27 (38,6)	33 (45,2)
Gotovo uvijek	15 (21,4)	17 (23,3)
<b>Ukupno</b>	<b>70 (100,0)</b>	<b>73 (100,0)</b>

**10.12. Prilog 12. Tablica 11. Učenci samostalno istražuju tijekom izvanučioničke nastave**

	Student	Učitelj razredne nastave
<b>Učestalost primjene u nastavi</b>	<b>Broj ispitanika (%)</b>	
Gotovo nikad	1 (1,4)	1 (1,4)

Rijetko	3 (4,3)	4 (5,5)
Ne mogu procijeniti	21 (30,0)	20 (27,4)
Često	26 (37,1)	32 (43,8)
Gotovo uvijek	19 (27,1)	16 (21,9)
<b>Ukupno</b>	<b>70 (100,0)</b>	<b>73 (100,0)</b>

**10.13. Prilog 13. Tablica 12. Učenici stječu nove spoznaje tijekom izvanučioničke nastave**

	Student	Učitelj razredne nastave
<b>Učestalost primjene u nastavi</b>	<b>Broj ispitanika (%)</b>	
Gotovo nikad	0 (0,0)	0 (0,0)
Rijetko	0 (0,0)	0 (0,0)
Ne mogu procijeniti	5 (7,1)	1 (1,4)
Često	20 (28,6)	27 (37,0)
Gotovo uvijek	45 (64,3)	45 (61,6)
<b>Ukupno</b>	<b>70 (100,0)</b>	<b>73 (100,0)</b>

**10.14. Prilog 14. Tablica 13. Učitelji potiču učenike na rješavanje problemskih situacija koje su vezane uz svakodnevni život**

	Student	Učitelj razredne nastave
<b>Učestalost primjene u nastavi</b>	<b>Broj ispitanika (%)</b>	
Gotovo nikad	0 (0,0)	0 (0,0)
Rijetko	3 (4,3)	1 (1,4)
Ne mogu procijeniti	6 (8,6)	1 (1,4)
Često	17 (24,3)	23 (31,5)
Gotovo uvijek	44 (62,9)	48 (65,8)
<b>Ukupno</b>	<b>70 (100,0)</b>	<b>73 (100,0)</b>

**10.15. Prilog 15. Tablica 14. Učenici tijekom izvanučioničke nastave PID u skupinama ili samostalno rješavaju problemske istraživačke zadatke**

	Student	Učitelj razredne nastave
--	---------	--------------------------

Učestalost primjene u nastavi	Broj ispitanika (%)	
	Gotovo nikad	0 (0,0)
Rijetko	1 (1,4)	2 (2,7)
Ne mogu procijeniti	12 (17,4)	5 (6,8)
Često	29 (42,0)	30 (41,1)
Gotovo uvijek	27 (39,1)	35 (47,9)
<b>Ukupno</b>	<b>69 (100,0)</b>	<b>73 (100,0)</b>

**10.16. Prilog 16. Tablica 15. Učenici tijekom izvanučioničke nastave zaključuju o prirodnim i društvenim procesima i pojavama promatrajući i proučavajući pojave u PID**

Učestalost primjene u nastavi	Student	Učitelj razredne nastave
	Broj ispitanika (%)	
Gotovo nikad	0 (0,0)	1 (1,4)
Rijetko	1 (1,4)	0 (0,0)
Ne mogu procijeniti	7 (10,0)	2 (2,7)
Često	26 (37,1)	34 (46,6)
Gotovo uvijek	36 (51,4)	36 (49,3)
<b>Ukupno</b>	<b>70 (100,0)</b>	<b>73 (100,0)</b>

**10.17. Prilog 17. Tablica 16. Učitelji učenicima tijekom izvanučioničke nastave zadaju zadatke koji zahtijevaju promatranje i opažanje promjena tijekom vremena i bilježenja uočenih promjena u neposrednoj stvarnosti**

Učestalost primjene u nastavi	Student	Učitelj razredne nastave
	Broj ispitanika (%)	
Gotovo nikad	0 (0,0)	1 (1,4)
Rijetko	1 (1,4)	0 (0,0)
Ne mogu procijeniti	14 (20,0)	4 (5,6)
Često	25 (35,7)	32 (44,4)
Gotovo uvijek	30 (42,9)	35 (48,6)
<b>Ukupno</b>	<b>70 (100,0)</b>	<b>72 (100,0)</b>

**10.18. Prilog 18. Tablica 17. Učenci se tijekom izvanučioničke nastave služe različitim osjetilima pri spoznavanju pojava u prirodi**

	Student	Učitelj razredne nastave
<b>Učestalost primjene u nastavi</b>	<b>Broj ispitanika (%)</b>	
Gotovo nikad	0 (0,0)	0 (0,0)
Rijetko	1 (1,4)	0 (0,0)
Ne mogu procijeniti	9 (13,0)	2 (2,7)
Često	24 (34,8)	26 (35,6)
Gotovo uvijek	35 (50,7)	45 (61,6)
<b>Ukupno</b>	<b>69 (100,0)</b>	<b>73 100,0)</b>

**10.19. Prilog 19. Tablica 18. Učenci tijekom izvanučioničke nastave stječu nove spoznaje služeći se istraživačkim radom u neposrednoj stvarnosti**

	Student	Učitelj razredne nastave
<b>Učestalost primjene u nastavi</b>	<b>Broj ispitanika (%)</b>	
Gotovo nikad	0 (0,0)	1 (1,4)
Rijetko	1 (1,4)	1 (1,4)
Ne mogu procijeniti	9 (12,9)	2 (2,8)
Često	29 (41,4)	29 (40,3)
Gotovo uvijek	31 (44,3)	39 (54,2)
<b>Ukupno</b>	<b>70 (100,0)</b>	<b>72 (100,0)</b>

## **KRATKA BIOGRAFSKA BILJEŠKA**

Moje ime je Maja Bistović. Rođena sam 22. ožujka 1995. godine u Čakovcu. Pohađala sam Osnovnu školu Prelog. Nakon osnovne škole upisujem smjer Turističko – hotelijerski komercijalist u Srednjoj školi Prelog, koju završavam 2013. godine. Završenom srednjom školom i položenim ispitima državne mature upisujem svoj prvi izbor fakulteta. Apsolventica sam na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu- odsjek u Čakovcu, smjer učiteljski, modul Odgojne znanosti.

Govorim i pišem na njemačkom jeziku, a usvojila sam i osnove Bajaškoga Rumunjskoga jezika na istoimenome kolegiju. Služim se računalnim programima za obradu teksta, slike i zvuka (Microsoft Office, AdobePhotoshop, Audacity).



## **IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA**

Izjavljujem da je moj diplomski rad pod naslovom *Stavovi i mišljenja učitelja razredne nastave i studenata Učiteljskog fakulteta o zastupljenosti izvanučioničke nastave iz prirodoslovnog područja* rezultat mojeg vlastitog rada, uz mentorstvo dr.sc. Darinke Kiš-Novak, koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na izvore i objavljenu literaturu kao što pokazuje popis korištene literature. Niti jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušteni način i ne krši bilo čija autorska prava.

Zahvaljujem mentorici dr. sc. Darinki Kiš-Novak, dipl. ing. biol. s ekol., prof. biol., v. pred. na pomoći i podršci. Zahvaljujem i učiteljima i studentima koji su svojim sudjelovanjem omogućili provođenje istraživanja, a samim time i izradu ovog rada.

Vlastoručnim potpisom potvrđujem izjavu o samostalnoj izradi rada.

POTPIS:

---